

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 40.

Torsdagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 193—199.

Vid föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 4, angående ersättning åt e. o. hovrättsassessorn O. Bergholtz, vilken inom sammansatta stats- och andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner. Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 271, hade Kungl. Maj:ten, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över eklestiasitikärenden för den 5 mars 1937, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt propositionen under särskilda med 1—65 betecknade punkter närmare utvisade.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett flertal i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte fatta beslut på sätt utskottet under särskilda med A 1—A 67 och B betecknade punkter angivit.

I punkten A 1 hade hemställts, att riksdagen måtte godkänna ett vid utlåtandet fogat förslag till avlösningsreglemente för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen jämte en reglementet bilagd tjänsteförteckning.

I berörda tjänsteförteckning hade angivits de ordinarie befattningarna — rektor, lektor, adjunkt o. s. v. — vid vederbörande läroanstalter, nämligen högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna, småskoleseminarierna, läroanstalterna för blindas, vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte samt de tekniska läroverken, ävensom för vissa av dessa befattningar de särskilda lönegrader, till vilka de äro hänförliga enligt den i 9 § avlösningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsen intagna löneplanen.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer

1) beträffande kvinnlig lärares lön av herrar *Nilsson* i Gränebo, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Gustafsson* i Benestad, *Holmström*, *Rahmn*, *Persson* i Falla, *Svensson* i Grönvik, *Holmdahl* och *Hansson* i Rubbestad;

Första kammarens protokoll 1937. Nr 40.

Ang. löneroglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

2) beträffande lektorers lönegradsplacering av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Pauli*, *Holmström*, *Rahmn*, *Persson* i Falla och *Holmdahl*;

3) beträffande adjunkters lönegradsplacering av herrar *Anderson* i Råstock, *Gustafsson* i Benestad, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Svensson* i Grönvik, *Norling*, *Erlander* och *Hansson* i Rubbestad;

4) beträffande lönegradsplaceringen av lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Holmström*, *Rahmn* och *Holmdahl*;

5) beträffande omfattningen av folkskoleseminarieorganisationen under budgetåret 1937/1938:

A) av herrar *Olof Olsson*, *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *Hansén*, *Asplund*, *Holmström*, *Rahmn*, *Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Danielsson*;

B) av herrar *Norling* och *Erlander*;

6) beträffande biträden åt folkskolinspektörerna av herr *Holmdahl*.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Beträffande föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 189 får jag hemställa,

att utlåtandet må företagas till avgörande punktvis samt punkten A 1 i den ordning, att till en början föredrages det i punkten avsedda avlösningsreglementet och därefter den reglementet bilagda tjänsteförteckningen, den senare på det sätt, att först behandlas de delar därav, som avse lektorers lönegradsplacering, vidare de delar, som röra adjunkters lönegradsplacering, sedermera de delar, som angå lönegradsplaceringen av lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott, samt slutligen tjänsteförteckningen i återstående delar, varefter utskottets hemställan i punkten A 1 föredrages,

att vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet

samt att författningstext och de skilda delarna av tjänsteförteckningen ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Punkten A 1.

Det i punkten omförmälda reglementsförslaget med undantag av tjänsteförteckningen.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Den första av de reservationer, som finnas fogade vid utskottets hemställan, är avgiven av första kammarens andre vice talman, herr Johansson i Fredrikslund samt mig m. fl. och utgör ett allmänt uttalande angående de kvinnliga lärarnas tjänsteställning.

Av denna reservation framgår, att reservanterna för sin del ansett, att frågan om lika lön för manliga och kvinnliga lärare fortfarande bort hållas öppen, men med hänsyn till det beslut, som är fattat i samband med folkskollärarnas löneroglering, hava emellertid reservanterna ansett, att det inte vore lönt att när det gäller läroverkslärarna framställa något särskilt yrkande beträffande lägre lönegradsplacering för de kvinnliga lärarna. Beträffande den löneställning, som vissa kvinnliga befattningshavare komma att intaga, ifall denna löne-

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

reglering antages av riksdagen, vill jag emellertid nämna endast ett par siffror. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle en löneökning inträda för kvinnliga lektorer — de äro visserligen inte många till antalet, men det finns i alla fall några — på 2,300 å 2,400 kronor, under det att de manliga lektorernas löner skulle ökas med ungefär 900 å 1,200 kronor. Beträffande de kvinnliga adjunkterna är förhållandet det, att de skulle få en löneökning med cirka 2,000 kronor under det att manliga adjunkter enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle få en löneökning på 550 å 970 kronor, detta på dyraste ort. Emellertid finns det ju manliga adjunkter på billigare orter, som inte få någon löneökning alls, utan snarare minskning i sina nu utgående löner, ifall Kungl. Maj:ts förslag bifalles.

Jag har endast velat nämna detta beträffande likalönsprincipen, vilket illustrerar, hur orimligt denna verkar, när det gäller befattningshavare inte minst i adjunkts löneställning.

Vad sedan beträffar frågan om lektorernas tjänsteställning, kan man inte gärna diskutera denna fråga utan att samtidigt också vidröra adjunkterna. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle lektorerna placeras i lönegrad B 27 och enligt reservanternas i lönegrad B 28. Det är uppenbart, att rätt starka skäl kunna åberopas för både Kungl. Maj:ts förslag och reservanternas. Jag har emellertid ansett, att det icke vore möjligt för närvarande att uppflytta lektorerna till lönegrad B 28, och detta inte minst med hänsyn till relationen mellan adjunkterna och lektorerna enligt det nu föreliggande förslaget. Detta är anledningen till att jag inte ansett mig böra reservera mig för lektorernas uppflyttning till lönegrad B 28. Ifall reservationen bifalles, skulle ju lektorernas lön ökas med ytterligare cirka 500 kronor, och därigenom skulle denna relation ytterligare förskjutas till nackdel för adjunkterna. Beträffande adjunkterna är det, som jag nyss nämnde, på det sättet, att på billigare orter förekommer det, att de till och med skulle få en löneminskning, ifall Kungl. Maj:ts förslag skulle vinna riksdagens bifall. Adjunkterna äro otvivelaktigt i fråga om löneförbättring de allra sämst ställda befattningshavarna enligt den föreliggande propositionen, och det är uppenbart, att om man gör en jämkning på den punkten, kan detta icke medföra konsekvenser, som kunna vara av någon risk vare sig beträffande dem, som avses i den nu förevarande löne regleringen, eller beträffande befattningshavare i övrigt. Om man ser på sid. 188 och följande i utskottets utlåtande, finner man där en uppräknig av befattningshavare i de olika lönegraderna. Man skall då beträffande 24:e lönegraden, som utskottsmajoriteten föreslår att adjunkterna skulle placeras i, finna att det är samma lönegrad som bland andra förste aktuarier, förste arkivarier, bibliotekarier, kamrerare, laboratorer vid kontrollstyrelsen, länsbokhållare och länsnotarier av första klass stå i. Beträffande dessa senare befattningshavare har riksdagen i år genomfört löne reglering. Jag vill särskilt påpeka, att länsbokhållare och länsnotarier, som riksdagen nu beslutat placera i 24:e lönegraden, vari utskottsmajoriteten föreslår att adjunkterna placeras, visserligen äro jurister, men de ha möjligheter att befordras till landskamrerare och landssekreterare, vilkas lön då kan bliva deras slutlön. Då komma de upp i en betydligt bättre löneställning, under det att adjunkterna praktiskt taget inte kunna räkna på någon möjlighet till befordran. Det förekommer visserligen i ett och annat fall, men ytterst sällan, att adjunkterna kunna befordras.

Vad beträffar relationen mellan adjunkter och lektorer skulle denna såsom förut är nämnt förskjutas ganska väsentligt till adjunkternas nackdel, ifall Kungl. Maj:ts förslag skulle genomföras. Om däremot utskottsmajoritetens förslag antages beträffande adjunkterna, så kommer den relation, vilken redan förut finns mellan dessa bägge grupper av befattningshavare, att ungefär bibe-

Ang. lönerreglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)
hållas oförändrad. Detta är ett av de skäl, som jag har ansett avgörande, när det har gällt att fatta ståndpunkt till denna fråga.

Men innan jag lämnar adjunkterna, vill jag ej underlåta att för kammaren nämna, att under behandlingen av detta ärende på statsutskottets andra avdelning framkom från bondeförbundshåll den tanken, att man borde göra en kompromiss på det sättet, att lektorerna, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, placerades i lönegrad B 27, men att adjunkterna finge en uppflyttning från lönegrad B 23, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, till lönegrad B 24. Man ansåg emellertid på utskottsavdelningen, att man inte borde åstadkomma denna kompromiss där, utan att man borde dröja därmed, tills ärendet kom upp i statsutskottet in pleno, men när då statsutskottet in pleno sammanträdde, visade det sig, att de personer, som ställt i utsikt en sådan lösning, hade frånfallit denna och gingo på den reservation, som finns fogad till utlåtandet beträffande adjunkterna.

Slutligen skall jag med några ord beröra de övningslärare, som enligt reservationen skulle uppflyttas från lönegrad B 20, som Kungl. Maj:t föreslog, till lönegrad B 21. Då utskottsutlåtandet utgör en så stor volym, är det kanske inte så värst många av kammarens ledamöter som hava satt sig in i frågan angående övningslärarnas placering. Betänkandet är ju för övrigt ganska komplicerat, och det är därför inte lätt att fatta ståndpunkt till den frågan. Jag gissar också, att den omständigheten, att reservanternas antal på denna punkt är så ringa, kanske till stor del är beroende på att inte ens statsutskottets ledamöter i den brådska, som för närvarande råder, varit i tillfälle att grundligt tänka sig in i frågan angående övningslärarnas tjänsteställning.

Jag vill därför först nämna, att beträffande placeringen av dessa övningslärare i lönegrad B 21 hava läroverkslönessakkunniga tillstyrkt en sådan placering. Såsom framgår av tabellen i den kungl. propositionen, är förutsättningen för att övningslärarna skola åtnjuta lön i lönegrad B 20 respektive B 21 — om nu det ena eller andra förslaget bifalles — att tjänstetiden skall utgöra 30 veckotimmar. Ifall tjänstgöringstiden över- eller understiger 30 veckotimmar, ökas respektive minskas lönen med 3 procent för varje timme, som tjänstgöringstiden över- eller understiger 30 veckotimmar, detta enligt § 8 mom. 2 i avlöningsreglementet, som också finnes fogad vid detta utskottsutlåtande. Jag vill emellertid nämna, att den lön, som framgår av den avlöningstabell, vilken finns i propositionen, endast utgår i ett ringa antal fall till dessa övningslärare, därför att deras tjänstgöringstid vanligen inte är 30 timmar, utan betydligt kortare. Enligt vad som upplysts mig från auktoritativt håll, förekommer det många fall, då övningslärare endast hava 10 timmars tjänstgöring, och då minskas ju lönen med 60 procent. Endast 40 procent av den lön, som anges i handlingarna, utgår till en sådan övningslärare. Det lär till och med finnas fall, när övningslärare endast hava 6 veckotimmars tjänstgöring, och då minskas ju lönen, såsom framgår härav, till 24 procent. Detta gör, att en mängd övningslärare äro utomordentligt dåligt betalda, och det är anledningen till att jag anser det vara rimligt, att kommittéförslaget på denna punkt, d. v. s. att övningslärarna uppflyttas till lönegrad B 21, vinner riksdagens bifall.

Jag skall inte längre uppehålla kammaren, utan ber endast att beträffande den nu föredragna punkten, som rör avlöningsreglementet, få yrka bifall till utskottets hemställan. Till tjänsteförteckningen och därmed löneställningen återkommer jag senare.

Herr Gustafsson, Per: Den föregående ärade talaren ansåg, att någon risk inte torde förefinnas för konsekvenser av mindre angenäm art vid ett biträdande av hans ståndpunkt. Jag har inte kunnat dela denna uppfattning. Är

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

det så, som den ärade talaren nämnde, att i utskottsavdelningen ställdes i utsikt någon kompromiss i fråga om adjunkternas placering i jämförelse med andra befattningshavare, men någon sådan kompromiss ej kom till stånd så torde det väl bero på, att vederbörande med tanke på de konsekvenser, som kunde följa, drogo sig för att driva den saken i utskottet. Jag har emellertid inte kunnat vara med om de uttalanden, som göras av statsutskottets majoritet i punkten rörande adjunkterna. Såvitt jag har fattat situationen rätt, är det väl den frågan, som är den centrala delen av det nu till diskussion föreliggande problemet. Kungl. Maj:t har ansett, att en placering i 23 lönegraden för adjunkterna medför en lön, som snarast ligger över genomsnittet för de nuvarande adjunktslönerna. En placering i 24:e lönegraden skulle medföra inte bara en merkostnad som följd av uppflyttningen från 23:e lönegraden på omkring 600,000 kronor, utan även kostnader för uppflyttning i högre lönegrad dels av ytterligare ett antal lärare och dels av befattningshavare i andra grenar av statsförvaltningen.

Det är alldeles tydligt, att man med hänsyn till näringslivet i dess helhet måste ställa sig ganska betänksam mot att bryta sönder ett förslag, som har lagts fram av Kungl. Maj:t, och av vilket, såvitt jag har kunnat finna, endast tre personer i statsutskottet dragit ut de logiska konsekvenserna. Jag syftar på herrar Holmdahl, Holmström och Rahmn, vilka genomgående föreslå en höjning. Såvitt jag kan förstå, borde dels de som stå för utskottsutlåtandet i fråga om adjunkternas placering och dels deras medreservanter komma till samma slutsats som dessa tre herrar. Om riksdagen skulle bifalla det förslag, som avgivits av utskottsmajoriteten, tror jag, att det blir en nödvändig konsekvens, att man vid kommande riksdagar måste flytta upp även de andra tjänsterna. Men jag tycker, att man även måste taga hänsyn till näringslivet, till de personer, som arbeta utanför statstjänstemännens led, och jag kan inte undgå att finna, att folk, som lever nere på botten av samhället i fråga om inkomster, måste finna lönerna i lönegrad B 23, som det här är fråga om, rätt så avsevärda. När slutlönen för en adjunkt här i Stockholm med de nuvarande dyrtidstilläggen och med de tillägg, som riksdagen med säkerhet kommer att besluta om någon dag, kommer upp till 10,000 kronor, måste även med hänsyn till de fordringar, som ställas på utbildningen av dessa lärare, det beloppet för många, som hava endast en liten del av den summan i årsinkomst, te sig ganska avsevärt. När man därtill tar hänsyn till den noggranna prövning, som givetvis har förekommit inom departementet och inom regeringen, innan förslaget framlades, bör det vara försiktigast av kammaren att i närvarande stund icke gå utöver det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t i propositionen utan man bör godtaga det med de ändringar, där utskottets ledamöter äro ense.

I fråga om adjunkternas placering skall jag för min del be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Anderson i Råstock och mig m. fl.

Herr Pauli: Herr talman! Enligt föredragningsordningen skulle vi vid denna först föredragna punkt egentligen inte framställa yrkanden angående de andra punkterna, utan beröra frågan i dess helhet, men jag har hört, att medlemmar av kammaren redan nu ansett sig kunna framställa yrkanden beträffande en följande punkt, och det kanske endast bidrar till klarheten om man från början gör det.

Som kammarens ledamöter finna, har en reservation avgivits beträffande den ena kategori av läroverkslärare, som det här gäller, nämligen lektorerna. Beträffande adjunkterna har en majoritet inom utskottet vunnits för en högre lönegradsplacering än den av Kungl. Maj:t föreslagna och på den punkten

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

är jag med i majoriteten. Jag är väl den ende i de nämnda reservanternas krets, som själv befinner sig i den ställningen, att han är inbegripen i löne-regleringen, och jag har mer än en gång hört den invändningen, att man inte borde tala i egen sak, som det heter. Jag ber därför att i förbigående få lämna den upplysningen, att de lektorer, vilka liksom jag ha sin tjänstgöring i Stockholm eller i ett fåtal andra städer, befinna sig i den situationen, att det inte inverkar på deras löneförmåner, vare sig riksdagen beslutar att placera lektorerna i 28:e lönegraden eller den beslutar en placering i 27:e löne-graden. Jag skall inte trötta kammaren med en närmare förklaring av hur detta hänger ihop, utan jag vill endast konstatera faktum för att därmed undanröja varje misstanke, som möjligen en eller annan av mina ärade riksdags-kolleger kunde hysa angående motiven för mitt och andra ledamöters ställ-ningstagande.

En föregående talare har redan nämnt, att man på utskottsavdelningen hade fört på tal möjligheten att uppnå ett slags överenskommelse beträffande lek-torernas och adjunkternas lönegradsplacering. Det var alldeles riktigt, som herr Nilsson i Landeryd omtalade, att en bondeförbundsrepresentant på avdel-ningen hade föreslagit ett slags kompromiss, innebärande att om man kunde vinna enighet om uppflyttning av adjunkterna i 24:e lönegraden, skulle man å andra sidan uppge önskemålet om lektorernas motsvarande uppflyttning. Denna »kompromiss» blev emellertid aldrig verklighet vare sig på avdelningen eller i utskottet. Jag vill framhålla detta, därför att man eljest skulle kunna tro, att vissa ledamöter av utskottet, vilka från början varit benägna att inta den ståndpunkt, som jag och mina medreservanter intagit i fråga om lekto-rerna, inte ansett sig kunna göra det på grund av att en majoritet — men där- emot icke enighet — hade uppnåtts beträffande adjunkternas löneplacering. Det finns inte något tvingande samband mellan de båda frågorna. Det är helt enkelt så att två olika ståndpunkter intagits inom utskottet. Någon sorts kompromiss eller överenskommelse har icke träffats och föreligger följaktli-gen icke heller nu.

Jag har naturligtvis inte några större förhoppningar om att man vare sig i denna kammare eller i medkammaren skulle visa någon större förståelse för denna angelägenhet, än man gjort inom utskottet. Men jag vill i alla fall er-inra om, att särskilt när det gäller lektorerna, föreligger ett allmänt motiv av kulturell innebörd, som kan förtjäna beaktande av riksdagsledamöterna, innan de gå att fatta beslut i denna fråga.

Det finns inte någon jämförlig befattning i den svenska statens tjänst, för vilken kräves en så vidlyftig och kostsam utbildning, som den det här gäller. För såvitt man verkligen anser, att lektorernas långvariga och kostsamma ut-bildning är av kulturellt värde för det svenska samhället, bör det ju vara i sta-tens intresse att se till, att man också får folk, som vill påtaga sig de mödor och kostnader, som denna utbildning kräver, så att man har tillräckligt stor tillgång på kompetenta sökande till lektorat. För endast ett par år sedan höll den nuvarande ecklesiastikministern ett offentligt tal, där han med kraft underströk den fara, som hotade därigenom att antalet kompetenta sökande till lektorsbefattningarna befann sig i sjunkande. Han ansåg, att något bor-de göras, icke minst i fråga om avlöningsförmånerna, för att råda bot på detta missförhållande. Jag kan endast beklaga, att denna tankegång inte har full-följts i propositionen.

Det är emellertid även en annan sak, som man har allt skäl att tänka på i detta sammanhang. För ett litet land som vårt är det inte likgiltigt, hur stora möjligheter det finns till ett tillfredsställande urval av universitetslärare vid våra filosofiska fakulteter. Så länge det finns möjlighet för dem, som

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

skaffa sig utbildning fram till en docentur men som sedan på grund av konkurrensen på banan inte kunna erhålla en professur, att genom erhållande av ett lektorat få en något så när tillfredsställande kompensation för de nedlagda utbildningskostnaderna, behöver man inte frukta, att professorerna vid våra universitet bli åtkomliga endast för rike mans barn, för personer som befinna sig i en sådan förmögenhetsställning, att de våga kosta på sig en dylik utbildning även med risk att inte få möjlighet att förtjäna så mycket, att de få valuta för de nedlagda kostnaderna.

Det är faktiskt så, att även när det gäller lektorstjänsterna, tillhör flertalet studerande samma kategori som de, vilka nå fram till övriga befattningar vid våra läroverk. Det är i regel fattiga ynglingar, som från början måste studera på skuld. Det torde vara väl bekant för alla i denna kammare, att förhållandena här i Sverige äro sådana. De, som tillhöra verkligt välsituerade familjer, bruka i regel inte söka sig in på läroverkslärarbanan. För dem finnas betydligt mera lockande framtidsmöjligheter. Vad innebär det alltså, när folk skaffar sig denna vidlyftiga och dyrbara utbildning, som lektorskompetensen kräver? Det innebär helt enkelt, att de ikläda sig en med de fortsatta studierna alltmer tyngande skuldbörda, och med hänsyn därtill bör också lönen utmätas så, att staten inte fullständigt avskräcker folk från att skaffa sig denna utbildning. Sedan kan naturligtvis den frågan framkastas, om vi överhuvud taget behöva en lektorskompetens, skild ifrån adjunktskompetensen. Alldeles frånsatt den högre utbildningens betydelse för själva skolundervisningen, som icke torde kunna sakligt bestridas, komma vi härmed tillbaka till det problem jag nyss berörde, nämligen rekryteringsmöjligheterna beträffande professorerna vid våra universitet. Jag tror, att det vore klokt, att riksdagen vid bedömandet av detta spörsmål inte ensidigt inriktade sig på själva frågan om lärartjänsten som sådan och på frågan om den lämpliga lönegradsplaceringen av denna tjänst i förhållande till andra, utan att man också anlade den mera allmänt kulturella aspekt på frågan, som jag nu försökt antyda.

Jag vill samtidigt åter erinra om att jag befinner mig på utskottsmajoritetens sida, när det gäller adjunkterna. Jag har ansett det riktigast, att om en förbättring skall ske, bör den gälla båda kategorierna. Men detta kan naturligtvis inte hindra, att jag, om det skulle visa sig, att den reservation jag nu närmast talar för inte vinner kammarens bifall, likafullt anser mig böra ansluta mig till den ståndpunkt, jag i fråga om adjunkterna intagit i överensstämmelse med utskottsmajoriteten.

Jag har alltså, herr talman, i denna punkt intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag, men jag ämnar på vederbörande punkt i föredragningsordningen yrka bifall till den av mig och herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag har ingenting att anmärka mot den motivering, som den föregående ärade talaren framlade, när det gällde önskvärdheten av lektorernas uppflyttning en lönegrad. Jag har egentligen ännu mindre emot en uppflyttning av övningslärarna i högre lönegrad, vilket den förste talaren i debatten talade för, ifall detta hade kunnat gå för sig. Mitt namn återfinnes emellertid inte under någondera reservationen för höjande av respektive lektorernas och övningslärarnas löner. På avdelningen intog jag den ståndpunkten, att eftersom det i fråga om alla de olika lärarkategorierna hade varit önskligt att få en förbättring till stånd, stödde jag det förslaget även när det gällde lektorerna och övningslärarna. I likhet med herr Pauli funno emellertid jag och de övriga ledamöterna på avdelningen ganska snart,

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

att det var fullkomligt orimligt att försöka komma fram på en sådan väg. Man kan inte med skäl påstå, att det kungl. förslaget försämrar lärarnas ställning genomsnittligt inom någon av dessa kategorier.

Vad särskilt lektorerna beträffar, blir det — om man undantar den allra billigaste ortgruppen, där förbättringen av slutlönen är endast ungefär 400 kronor om året — en förbättring med minst 636 kronor i B-gruppen, 776 kronor i C-gruppen och ungefär 1,000 kronor eller mer i övriga grupper. Man kan således inte säga, att lektorernas löneställning i någon ortsgrupp försämrats, utan att den, om man tar hänsyn till lönerna, tvärtom förbättras inte så litet över lag. Ett undantag gäller ju för de dyraste orterna på grund av de kommunala dyrtidstilläggen, men det är nu en sak för sig.

Följaktligen ansåg jag mig kunna nöja mig med den förbättring, som denna grupp skulle få enligt propositionen, dock icke av den anledningen, att jag själv tillhör den, ty det hade inte generat mig att rösta för en kraftigare lönestegring, ehuru jag själv tillhör den gruppen — det ber jag att få säga. Här har man att ta hänsyn till vad som är rätt och rimligt och inte till några personliga hänsyn vare sig åt det ena eller andra hållet. Jag ansåg mig emellertid kunna uppge tanken på en önskvärd uppflyttning i lönegrad för lektorsgruppen utöver Kungl. Maj:ts förslag, därför att den gruppen dock hade tillgodosetts bättre i Kungl. Maj:ts förslag än någon av de andra grupperna.

När det gäller de ekonomiska konsekvenserna, hade lektorsgruppens uppflyttning i högre lönegrad visserligen icke kostat mer än 200,000 kronor, och den siffran hade kanske inte behövt anses så skrämmande, att man på grund därav måst draga sig. Det kan emellertid, såsom påpekats i den kungl. propositionen, av lektorernas uppflyttning i 28:e lönegraden följa rätt allvarliga konsekvenser på annat håll, t. ex. beträffande skillnaden mellan lektors och rektorers avlöningar. Därför torde utskottet nog haft ganska starka skäl att inte reglera lönerna för lektorsgruppen så att säga på fri hand. Som jag redan tror mig ha visat, föreligger beträffande lektorsgruppen icke någon nödvändighet att i framtiden förbättra dennas löneställning, även om adjunkterna uppflyttas i 24:e lönegraden.

Den andra gruppen, som jag offrat, om man nu kan använda ett sådant ord i detta sammanhang, är övningslärarna. Jag gjorde det egentligen mera ovilligt, än när det gällde lektorerna, därför att övningslärarna tillhöra den lägst avlönade av de lärargrupper det här är fråga om. En del av denna grupp — teckningslärarna — kommer vid trettio timmars tjänstgöringstid att få vidkännas en nedsättning i avlöningen, men det är, såsom den förste talaren här i debatten påpekade, inte så värst många av dessa lärare, som ha full tjänstgöring. Därtill kommer, att både Kungl. Maj:t och reservanterna liksom utskottet tagit övningslärarna i klump och givit samma löneplacering åt övningslärare både i teckning, i gymnastik och i musik. Jag är inte säker på att det är alldeles riktigt. Det kan tänkas — oberoende av om man ansluter sig till utskottets förslag eller till Kungl. Maj:ts — att det behövs en del finjusteringar på dessa olika punkter, men jag anser, att därmed kan anstå till ett kommande år. Denna löne reglering är ju, såsom redan påpekades i samband med folkskollärarnas inplacering i löneplanen, ett provisorium på det sättet, att justeringar däri måste företagas i samband med den allmänna löne regleringen nästa år. Jag menar, att när det gällde övningslärarna, kunde man kanske ha berättigade skäl till en differentiering av lönerna. Man kunde åtminstone ha skäl därtill — hur pass berättigade de äro, vågar jag inte säga, ty jag har inte undersökt den saken i någon sakkunnigutredning. Men det förefaller, som om det kunde finnas skäl för vissa jämkningar, då en grupp har fått ökning över hela linjen, medan en annan måst vidkännas minskningar på en del håll.

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Jag ansåg således, att jag även beträffande övningslärarna kunde ha motiv för att frångå min först intagna ståndpunkt. Inte heller beträffande den frågan var det emellertid de ekonomiska konsekvenserna, som för mig spelade någon avgörande roll. När talesmannen för de reservanter, som motsatt sig adjunkternas placering i 24:e lönegraden, yttrade sig, talade han mest om de ekonomiska konsekvenserna. Dessa äro emellertid faktiskt sådana, att man kan överblicka dem redan nu. Jag tar då inte hänsyn till de konsekvenser, som skulle kunna uppstå, när det gäller andra statens tjänstemän än lärare, ty det finns dock en sådan avsevärd skillnad mellan lärarkåren och andra statens tjänare — något som också Kungl. Maj:t har varit inne på och utskottet självt hela tiden utgått ifrån — att man inte behöver draga några konsekvenser från det ena hållet till det andra. Förhållandena på dessa olika områden äro så pass skiftande att det inte är någon fara för att man på grund av en löneförbättring för lärarna skulle nödgas göra några speciella förhöjningar på annat håll för något större antal statstjänare. Följaktligen kunna — det tror jag Kungl. Maj:t och utskottet i stort sett äro överens om — konsekvenserna begränsas just till lärarkåren

Om lektorerna flyttas upp i 28:e lönegraden, skulle det medföra en merkostnad av ungefär 200,000 kronor. Övningslärarnas uppflyttande från 20:e till 21:a lönegraden skulle enligt en undersökning, som verkställdes på utskottets kansli, draga en ökad kostnad på ungefär 500,000 kronor. De ekonomiska konsekvenserna skulle således utgöra en sammanlagd merkostnad av 700,000 kronor, för den händelse varena befattningshavare det här gäller skulle uppflyttas i överensstämmelse med de längst gående reservanternas förslag. 700,000 kronor är mycket pengar, det begriper jag, men vi skola dock tänka på att det här gäller *hela* lärarkåren vid landets högre skolor. Och när det är fråga om hela lärarkåren vid landets högre skolor, bör man precis inte få dändimpen, när man hör en summa, som ändå begränsar sig till 700,000 kronor.

Jag förnekar således inte, att de reservanter, som föreslå en förbättring för alla grupper, anföra goda skäl och att därav absolut inte följa några skrämmande konsekvenser. Men däremot förnekar jag, att det på något sätt är nödvändigt att fatta ett sådant beslut, att man måste taga dessa konsekvenser. Det kan bli nödvändigt att på en och annan punkt t. ex. beträffande övningslärarna göra justeringar i samband med uppflyttningen av adjunkterna i högre lönegrad. Men när herrarna nu hört, hur mycket den av några reservanter föreslagna ytterligare löneförbättringen för samtliga lärare skulle kosta, torde herrarna ändå kunna medge, att *skrämmande* konsekvenser är det ändå litet överdrivet att tala om.

Det kom, såsom herr Pauli anförde, ingen kompromiss till stånd i utskottet, något som jag livligt beklagar. Det var dock så, att man ifrån både socialdemokratiskt och bondeförbundshåll förklarade sig benägen att gå med på en kompromiss, såvida uppflyttningsfrågan renodlades till att gälla endast adjunkterna. Då alla, som höllo på de högre kraven, liksom jag, voro övertygade om att det inte skulle kunna gå för sig att genomdriva dessa, ansåg jag helt naturligt, att man borde utan att huttna alltför länge och utan att ställa alltför hårda villkor direkt antaga detta anbud om renodling av frågan och på det sättet tillgodose den största gruppen inom lärarkåren och ge den en välbehövlig förbättring. Jag beklagar synnerligen djupt, att saken inte sköttes på ett sådant sätt, att kring det förslaget kunde ha samlats halva andrakammardelegationen i statsutskottet och så gott som hela förstakammardelegationen — sådan tycktes nämligen ställningen vara vid början av förhandlingarna.

Ang. lönereglerng för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Vad var det, som i statsutskottet gjorde ett så djupt intryck, när det gällde adjunkterna? Jo, det var, att i motsats till lektorerna var det beträffande adjunkterna i högsta löneklassen fråga om en direkt försämring av deras löneförhållanden. Det var naturligtvis också det, som gjorde, att redan på avdelningen och sedan i ännu högre grad i utskottet, även folk, som är mycket betänksamt, när det gäller justeringar i löneplaceringsfrågor, sade och sade öppet, att det inte är roligt att vara med om en lönereglerng, varigenom lönerna sänkas för befattningshavarna i rätt stor utsträckning. När det gäller den behållna lönen, som det heter, komma mer än hälften av adjunkterna i högsta lönegraden att få denna minskad efter lönereglerngen i jämförelse med nuvarande förhållanden.

Nu vet jag, att regeringen svarar, att detta inte är så galet, som det ser ut, därför att adjunkterna i de lägre lönegraderna i stället få det bättre ekonomiskt ställt än de haft förut. Ja, herr talman, det är jag också glad åt, ty jag intar den ståndpunkten, att det är bättre, att ungt och kraftigt folk i tid får litet mera betalt, även om de inte skulle kunna komma till så höga inkomster på ålderns dagar under utövandet av sin tjänst. Det är för allt i världen mycket bra. Men herrarna skola betänka, att här skulle enligt regeringsförslaget en mycket aktad statstjänarkår i de högsta åldersklasserna efter ett livs eller större delen av ett livs tjänstgöring erhålla en lägre löneplacering än vederbörande hittills haft. Det är verkligen, såsom dessa betänksamma män på avdelningen och i utskottet sade, inte roligt att lönereglerna på det sättet.

Ser man efter, hur det är ställt för adjunkterna vid de olika skolorna här i Sverige, finner man, att i de två billigaste ortsgrupperna mista adjunkterna i högsta löneklassen i ortsgruppen A 359 kronor om året och i ortsgruppen B 93 kronor om året genom den föreslagna lönereglerngen. Men, säger man, det är inte fråga om många läroverk. Ja, det är visserligen endast två läroverk i A-gruppen, men det finns dock sju i B-gruppen. Vid nitton läroverk komma alltså adjunkterna i högsta löneklassen i en direkt försämrad ställning efter lönereglerngen, hur man än räknar. Vidare stannar på inte mindre än femtiosju platser — det är i ortsgrupperna C och D — ökningen av bruttolönen vid 45 kronor om året på hälften av platserna och 182 kronor på den andra hälften. Nettolönen blir således, såsom var man förstår, mindre än under nuvarande förhållanden vid betydligt mer än hälften av alla läroverk. Det är endast adjunkterna vid de läroverk, som befinna sig i de högsta dyrortsgrupperna, som få en förbättring. Ökningen är dock i trettiofem skolor med avseende på bruttolönen inte större än ungefär 300 kronor. I de andra tjugufyra skolorna är ökningen mellan 550 och 600 kronor.

Detta, herr talman, är sakskaal av den art, att jag tycker, att kammarens ledamöter skulle finna det ganska svårt att inte ändra den lönegradsplacerings, som Kungl. Maj:t föreslagit för adjunkterna, från 23:e till 24:e lönegraden. Det har alltid sagts åtskilliga vackra ord om läroverkslärarna, deras plikttröhet och deras arbete, och jag vill inte upprepa de orden. Jag tror visst inte, att man i det fallet kan sätta läroverkslärarna på en annan och högre nivå än andra grupper av svenska statstjänare, men man skall heller inte sätta dem på en lägre. Det ha de inte på något sätt gjort sig förtjänta av. På grund av det sätt, varpå denna den största kåren bland läroverkslärarna — adjunkterna — alltid fyllt sin uppgift, och då det väl inte — jag har åtminstone aldrig hört någonting sådant — kan falla någon människa in att säga, att de blivit överbetalda under gångna tider, och eftersom det kungl. förslaget, låt vara att det tar mera hänsyn till befattningshavare i de tidigare levnadsåldrarna, faktiskt ger majoriteten av adjunkterna en sämre ställning i högsta

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

lönegraden än de för närvarande ha, anser jag mig, herr talman, ha all anledning att yrka bifall till statsutskottets förslag på denna punkt.

Herr **Rahmn**: Herr talman! Då jag inte är läroverkslektor, behöver jag inte hålla något försvarstal rörande mitt alibi i denna fråga, utan jag kan gå rakt på sak och säga, att jag på det hela taget instämmer i vad lektor Pauli sagt, framför allt när han resonerade om den fråga, som behandlas under den första punkten, nämligen lektorernas löneplacering.

Jag ser, att ecklesiastikministern tyvärr inte nu är närvarande, men jag begagnar tillfället att ändå få citera något ur det tal han höll på Visingsö den 18 juni förra året. Han yttrade då bland annat: »Praktiskt taget varje vecka har jag anledning till bekymmer över minskningen i tillgången på ett fullt tillfredsställande rekrytmateriel när det gäller besättande av lediga lektorat. Medan antalet sökande till ledigförklarade adjunkturer upphörligt vuxit, har tendensen beträffande lektoraten varit den rakt motsatta. Tillgången på en vetenskapligt fullt rustad elit vid gymnasiet och i dess arbete innebär en garanti för att de bildningsmål, som nu en gång äro för gymnasiet föreskrivna, verkligen kunna nås. Behöver jag manne säga vad detta betyder för våra gymnasier. Ju mera jag studerat lektorsfrågans kritiska läge desto mera har jag blivit övertygad om att det som mycket bidrar till krisen är att skillnaden mellan lektorns och adjunktens ekonomiska förmåner numera är för liten för att motivera den större tidsutdräkt och de ojämförligt större kostnader som förvärvet av lektorskompetens betingar. Enligt mitt sätt att se lär det därför knappast bli möjligt att utan en annan och med hänsyn till utbildningstid och utbildningskostnader bättre avvägd proportion mellan lektorns och adjunktens löner komma till rätta med problemet. Så mycket är säkert, att ingen, som är uppriktigt intresserad för det svenska gymnasiets bästa utan de djupaste bekymmer kan bevitna denna utveckling. Här lika litet som på övriga områden av skolans verksamhet bör det finnas plats för inbördes missunnsamhet olika grupper emellan.»

Jag vill säga, att detta ecklesiastikministerns uttalande gillades överallt i Sveriges press. Jag kan tala om, att t. ex. en Göteborgstidning skrev, att ecklesiastikministern i sitt tal givit uttryck åt synpunkter, som komma en »att fröjda sig över att en så klok man ställts i spetsen för landets skolväsen». En annan tidning, som inte precis brukar representera ecklesiastikministerns ståndpunkt — i varje fall inte den politiska — skriver så här: »Det har någon gång framhållits, att de svenska lektorerna besitta en vetenskaplig utbildning, som kan närma sig en överkvalificering i förhållande till deras yrke. Det är emellertid säkert, att en vetenskapligt tränad hjärna otvivelaktigt har en uppgift att fylla i ett samhälle, där dilettantismen i och med den stigande andliga smakförskämningen har fått göra sig mer än nödvändigt bred.» Och i fortsättningen instämmer tidningen mycket livligt i de synpunkter, som ecklesiastikministern utvecklat.

För mig är det just dessa synpunkter, som varit avgörande, när det gäller frågan om lektorernas löneplacering. När det talas om att de svenska läroverken stå på en mycket hög nivå och att vi svenskar ha anledning att vara stolta över våra allmänna läroverk vid en jämförelse med många andra länders, är grunden därtill enligt min mening i främsta rummet den, att vi vid våra gymnasier ha lärare med en så pass förnämlig och fullständig vetenskaplig utrustning, att därigenom, kan man säga, hela skolväsendet flyttas upp på en högre nivå. Det är därför man måste konstatera och även instämma i vad ecklesiastikministern sade på Visingsö förra året, nämligen att det är ett verk-

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

ligt sorgligt tidens tecken att se, att antalet lektorskompetenta minskas. Vi sågo nyligen en statistik beträffande tillsättandet av lektorat i moderna språk, vilken visade, att det finns inte mindre än elva sådana lektorat, som inte kunnat besättas i brist på kompetenta sökande. Icke minst då det gäller moderna språk, är det olyckligt, att man inte kan få till lärare i gymnasier sådana, som ha en vetenskaplig filologisk utbildning.

Nu kommer säkerligen herr ecklesiastikministern att säga: »Snälla vänner, genom att ni höja lönegraden för adjunkterna från 23:e till 24:e går man ännu längre på den vägen i det, att de, som studera vid universiteten, resonera som så, att då räcker det med att taga fil. mag.-examen som kostar mindre; man blir adjunkt, blir placerad i 24:e lönegraden och är ekonomiskt räddad.» Det resonemanget har mycket för sig, men med den utgångspunkt jag har, anser jag visst att man kan försvara 24:e lönegraden för adjunkter, om man fastställer 28:e lönegraden för lektorer, så att skillnaden blir 4 lönegrader mellan dessa olika befattningshavare.

Jag får säga för min del, fastän det måhända blir ett upprepande av vad herr Pauli sagt, att när man lägger ned så stora ekonomiska uppoffringar på en så lång utbildning, att det tar 11—12 år, innan man på allvar kan börja tänka på att få någon avlönad plats — en utbildning som kostar cirka 28,000 kronor för närvarande — måste det vara av allra största betydelse, att statsmakterna se till, att vederbörande kunna få möjlighet att amortera sina skulder snarast möjligt, sedan de väl fått anställning. Då betyder det ganska mycket, om lektorerna sätts i lönegraden B 27 eller i 28:e lönegraden.

Herr talman! Jag vill säga, att det är inte alls för att jag vill på något sätt deltaga i något slag pedagogernas sångartävlan här, som jag gjort detta gällande, utan för att framhålla, att det är fråga om ett verkligt kulturellt livsintresse. Är det så, att man deklasserar läroverkslärarna och att antalet lektorer avsevärt kommer att minskas, anser jag det vara verklig risk ur rent kulturell synpunkt. Den kontakt, som i Sverige råder mellan universitet och läroverk, tar sig bl. a. uttryck i det förhållandet, att unga akademiker många gånger först försöka skapa sig en framtid på den vetenskapliga banan som docenter och professorer, innan de börja någon anställning i läroverk. Som bekant är antalet professorer och docenter relativt begränsat, så att det gäller för vederbörande att ha något att falla tillbaka på, och då skulle räddningen vara, att de finge ett någorlunda väl avlönat lektorat.

Jag vill med dessa ord, herr talman, ge uttryck åt min uppfattning att en av de viktigaste punkterna i hela förslaget är att så långt som möjligt hävda lektorernas ställning inom vårt undervisningsväsen. Jag vet, som sagt, att jag befinner mig i mycket gott sällskap. Det är inte bara ecklesiastikministern, som uttalat sin förståelse för lektorernas stora betydelse här i landet, utan även de myndigheter, som hörts i frågan, ha på en mängd punkter framhållit de mycket stora risker, som för närvarande finnas, för att vi inte få tillräckligt många kompetenta lektorskandidater till de lediga lektoraten.

Beträffande för övrigt de ordinarie avlöningslärare, som det talats om — adjunkterna ha mera ingående berörts av herr Nilsson i Landeryd — och relationen mellan adjunkterna och övningslärarna, vill jag säga, att om adjunkterna skulle komma upp i 24:e lönegraden, ligger det nära till hands, att dessa ordinarie övningslärare uppflyttas från 20:e till 21:a lönegraden. Till detta få vi emellertid tillfälle att återkomma, när vi skola behandla de olika punkterna i förslaget.

Jag har med detta, herr talman, velat understryka vad jag framför allt intresserat mig för, nämligen lektorernas uppflyttning från lönegraden B 27 till 28:e lönegraden.

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Enligt min uppfattning måste man vid en löne reglering för läroverken se de lönesatser och de löne grader man bestämmer sig för i sammanhang med övriga områden av statsförvaltning och skola. Det finns i utskottets utlåtande en tendens att söka renodla en löne reglering på detta område och liksom isolera denna från löne regleringar på områden i övrigt, där det tarvas minst lika stor utbildning och minst lika stora förutsättningar. Jag kan, herr talman, icke dela denna uppfattning. Jag skall exemplifiera på en enda punkt.

Vi taga som exempel våra andre bibliotekarier. De äro, mina herrar, placerade i 21:a löne graden. En andre bibliotekarie har en månads tjänstledighet. Men vad ha de för slags utbildning i allmänhet, dessa bibliotekarier? De äro oftast filosofie doktorer eller åtminstone filosofie licentiater, de ha med andra ord en specialitet i vetenskapligt avseende, på vilken de inriktat sig. Men de betraktas såsom sådana, som böra stå uti 21:a löne graden — andra exempel att förtiga.

Men bättre än att jämföra med, hur det är på andra områden, är det att jämföra hur det är inom det pedagogiska området i allmänhet, och när nu jag såsom lekman måler mig in i den pedagogiska debatten, där den ene pedagog efter den andre yttrat sig i denna kammare, vill jag helt naturligt inte resa några anspråk på att kunna se på frågan med samma sakkunskapens ögon som de herrar, vilka tillhöra skräet, utan jag vill utveckla, jag skall kanske inte säga det sunnda bondeförståndets, men några lekmannas ynpunkter på frågan.

Vi ha, mina herrar, nu fattat beslut beträffande folkskollärarkåren. Herrarna veta, att det inte i en enda motion eller i någon reservation yrkades på någon högre placering av våra folkskollärare än i 17:e löne graden.

När Kungl. Maj:t föreslog 23:e löne graden för läroverksadjunkterna och 17:e löne graden såsom högsta löne grad för folkskollärarna, så var avståndet mellan dessa båda siffror inte resultatet av någon godtycklig och på en sinkadus verkställd avvägning, utan av en omsorgsfull prövning av vad folkskolläraren, när han kommer upp i högsta löne graden, kan vara värd och vad läroverksadjunkten kan vara värd. Nu har man här velat, i stället för det avstånd av sex löne grader, som Kungl. Maj:t har föreslagit mellan folkskollärare och läroverksadjunkter, införa ett avstånd av sju löne grader.

Jag kan säga, herr talman, att när kommittén, som hade att handlägga folkskollärarnas löne fråga, bestämde sig för den 17:e löne graden för dessa, skedde det med utgångspunkt från att läroverksadjunkterna skulle få en placering i löne graden B 23. Nu öppnar man, såvitt jag förstår, omedelbart ett mycket tråkigt och ömtåligt förhållande, därest man går på 24:e löne graden för adjunkterna, ty, det må jag säga, herr talman, att vore jag folkskollärare i detta land, skulle jag säga mig, att det är inte rimligt att öka avståndet mellan folkskollärarnas löne placering i 17:e löne graden och läroverksadjunkternas löne ställning från sex till sju löne grader. Det är ett alldeles för långt steg och är icke motiverat av förhållandena.

Undersöker man, såsom vi hade anledning att göra och såsom särskilt kommittén hade anledning att göra, sambandet mellan utbildningskostnader och allt dyligt för folkskollärarna, som skulle få sin högsta möjliga placering i 17:e löne graden, och för läroverksadjunkterna, finns det säkerligen skäl att säga, att det avstånd på sex löne grader mellan de båda grupperna, som Kungl. Maj:t föreslagit, är riktigt och rimligt avvägt. Hade det exempelvis framlagts förslag från Kungl. Maj:ts sida, om läroverksadjunkternas placering i 24:e löne graden, säger det sig självt, att det då inte hade varit den 17:e löne

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)
graden, som för folkskollärarna kommit under allvarligt övervägande, utan den 18:e lönegraden.

Vad kommer alltså att inträffa, herr talman, därest riksdagen skulle fatta beslut om att placera läroverksadjunkterna isolerade i 24:e lönegraden? Det kommer med säkerhet att inträffa, att den svenska folkskollärarkåren finner sig föranlåten att omedelbart öppna en lönerörelse med krav på en justering av avståndet mellan läroverksadjunkternas placering och folkskollärarnas placering, med krav alltså på placering i 18:e lönegraden. Jag må säga, att om årets löne regleringar för skolväsendet skulle lykta uti detta, vore det enligt min tanke olyckligt, därför att avvägningen bör ske åt olika håll med billighet och rättvisa.

Därmed går jag till den andra sidan av denna fråga, den som den siste ärade talaren berörde. Han hade vänligheten att åberopa några ord av mig, vilket jag är honom tacksam för, ty de uttrycka till punkt och pricka den uppfattning jag har om nödvändigheten av att hålla en tillbörlig distans mellan adjunkternas löneplacering och lektorernas. Utgångspunkten för mig har varit att söka så ordna förhållandet mellan adjunkter och lektorer i löneavseende, att det verkligen kan ges något rimligt vederlag för den som fullföljer sina studier från filosofie magisterexamen fram genom licentiaten och skrivandet av en avhandling till vinnandet av lektorskompetens. Nu är sanningen den, såsom här också har upplysts, att det är mycket, mycket svårt att få en del lektorat besatta. Låt mig anföra det exemplet, herr talman, att två unga män samtidigt börja sina studier vid universitetet; båda ha beslutat sig för att bli lärare. De ha båda lånat upp pengar och de taga sin fil. mag samtidigt. Den ene går därefter ut och börjar omedelbart tjänstgöra i läroverk, kommer in i löneturen och räknar tjänsteår. Den andre ligger däremot kvar vid universitetet, tar sin licentiatexamen, kostar på sig att skriva en avhandling, disputerar och kommer ut kanske en 5—6 år senare än den förstnämnde i löneturen. Jag tror, att man måste ge mig rätt, när jag säger, att det är, därest man minskar avståndet mellan lektorslönen och adjunktslönen, en akt av självupoffrande idealitet från dens sida, som väljer den senare vägen, när han mycket förr kunnat komma in i lönetur och få det hyggligt ställt om han valt adjunktsvägen. Jag säger detta därför — och det antydde också mycket riktigt i citatet ur det åberopade talet — att då man hos oss har så begränsade möjligheter att till universiteten knyta vetenskapsidkare såsom professorer eller docenter, bör man sörja för att kadern av aktivt vetenskapligt verksamma krafter inte är alltför liten. Och då är det enligt min tanke en stor fördel, att det i våra gamla gymnasier finns en krets av personer, som kanske många gånger tävlat om professur eller stått — som det heter — i docentklass vid universiteten och i varje fall kommit långt in på den vetenskapliga banan. Att man bereder dem möjlighet att fortsätta under någorlunda trygga förhållanden, betyder ofantligt mycket för hela vårt vetenskapliga liv, och man skall inte bagatellisera detta.

Det kan invändas, att vi redan vidtagit vissa anstalter för att göra det lättare för denna grupp, exempelvis genom anslag till förbilligande av kostnaden för doktorsavhandlingars tryckning. Det är riktigt, herr talman, men så knappt som detta anslag allttjämt är, spelar det inte någon större roll, utan skall man ge ett verkligt handtag på detta område, bör det taga sig uttryck i avvägningen mellan adjunktslönen och lektorslönen, och det var därför som avståndet mellan 23:e och 27:e lönegraderna valdes av regeringen.

Väljer man nu, som utskottet föreslagit 24:e och 27:e lönegraderna — alltså minskar detta avstånd med en hel lönegrad — försäkrar jag kammaren, att de svårigheter, med vilka man redan kämpar för att få lektoraten besatta,

Ang. löneroglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

måste växa. Det skulle ju vara att ställa all mänsklig erfarenhet på huvudet, därest inte detta skulle bli fallet.

Man kan säga, att det är egoistiska bevekelsegrunder alltså som göra, att en människa, som går ut såsom lektor, håller på att få den högre lönegrads-placeringen. Ja, vi leva ju i varje fall inte bara på idealitet, herr talman, vi måste ju också leva på något annat, och så är det också med vetenskaps-idkarna. Titta på våra juridiska fakulteter! De befinna sig faktiskt i det läget — och det omdömet tror jag inte någon skall våga jäva — att de blod-tappas år efter år på sina bästa juridiska begåvningar. Och varför? Jo, därför att de gå ut som advokater eller ge sig in på ämbetsmannabanan, vilket ger större möjligheter. Det blir inte rum för andra vid universiteten än i regel sådana, som av rent ideellt intresse för vetenskapen ägna sig åt denna, vilket inte alltid är en garanti för att man får behålla de bästa krafterna.

Det är på samma sätt här. Därför har man måst tänka på att skapa en nödig distans mellan adjunkterna och lektorerna redan i löneavseende. Men att då så här på rak arm tillyxa en löneroglering, där man tar ut en isolerad grupp och rubbar hela sammanhanget både nedåt och uppåt; där man placerar läroverksadjunkterna i 24:e lönegraden, med bibehållande av lektorerna i 27:e lönegraden, med bibehållande av folkskollärarna i 17:e lönegraden, det förstärkar och en innebär, att det jämviktssystem, varpå hela denna löneroglering vilar, är brutet. Ty de båda propositionerna om folkskollärarnas löneroglering och om läroverkslärarnas löneroglering hänga sakligt ihop och äro övervägda och prövade inom regeringen i ett sammanhang, där man varit angelägen att uppmäta distanserna med hänsyn till rättvisa och billighet. Man störtar detta över ända, om man placerar läroverksadjunkterna i 24:e lönegraden.

Jag vill också säga, att liksom det helt naturligt öppnas en lönerörelse nedifrån, alltså beträffande folkskollärarna, genom en dylik rubbning av jämvikten, måste det komma att öppnas en lönerörelse uppifrån. Vi få här en parallell lönerörelse omedelbart som följd av ett beslut i enlighet med utskottets förslag, såväl ifrån folkskollärarnas som ifrån lektorernas sida. Jag förespar, att det inte blir någon lönerörelse, som har någon utsikt att medföra framgång för de båda grupperna — tvärtom — men den för in irritationsmoment i dessa frågor för framtiden, och jag spørjer mig: Är det inte för undervisningsväsendet självt riktigast och bäst, att vi nu här komma till lugn och ro beträffande lönefrågorna? Och lugn och ro skapas bäst, när olika grupper ha en känsla av att avvägningen av deras ekonomiska förmåner är verkställd med omsikt och grundlig prövning och med hänsyn till rättvisa och billighet. Det är så det ligger till, och det är därför jag här på det livligaste skulle beklaga, om utskottets förslag beträffande adjunkternas placering i lönehänseende skulle bli riksdagens beslut. Ty den konsekvens, som därav följer, blir i många avseenden vidunderlig.

Antag, mina herrar, att man i framtiden skulle få 28:e lönegraden fastställd för lektorerna såsom min ärade vän på Göteborgsbanken här föreslog. Om vi se efter, finna vi, att nu i 28:e lönegraden sitta professorerna vid Chalmers institut och vid farmaceutiska institutet. Jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet på att dessa professorer inte skulle vara människor, om de inte med ens, därest lektorerna skulle placeras i 28:e lönegraden, skulle säga: »Ja, skall en lektor placeras i 28:e lönegraden, skola vi be att få placeras några lönegrader högre.» Ty, herr talman, det är ju inte någon av herrarna fördolt, att de vetenskapliga anspråken på dem, som skola vara professorer vid Chalmerska och farmaceutiska, äro minst lika stora som de vetenskapliga anspråken på dem, som skola anställas vid statsuniversiteten. Her-

Ang. lönerreglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

rarna komme därmed att öppna en lönerörelse även för professorerna, därest ni skulle fullfölja den siste ärade talarens tankegång. Jag har nämnt detta sista, icke därför att jag anser, att det inom riksdagen är aktuellt med lektorernas placering i 28:e lönegraden, men för att visa, att även denna reservantgrupp, vars talan herr Rahmn här för, inte har tänkt sig för och inte tillräckligt haft ögonen öppna för att det därmed också blir en lönerörelse inom andra områden, inom Chalmerska institutet, inom farmaceutiska institutet och, jag förmodar det, en lönerörelse som sträcker sig över högskolorna i det hela. Jag måste därför säga, att detta sätt att isolera adjunkterna och bara flytta upp dem utan att beakta, huruvida jämvikten störes eller icke, icke är riktigt. Antag, herr talman, att, såsom konsekvens av adjunkternas uppflyttning, man skulle flytta upp övningslärarna i 21:a lönegraden! Då måste jag säga mig: Hur skulle vi kunna stå till svars med att placera våra folkskollärare i 17:e lönegraden, om exempelvis våra gymnastiklärare skulle stå i 21:a lönegraden? Jag kan inte inför mitt samvete försvara något dylikt. Det skulle bli en orimlighet, som skulle springa i ögonen på var och en, när vi känna, att utbildningstiden för en gymnastiklärare är ungefär hälften av utbildningstiden för en folkskollärare. Man kan inte hålla på att lönereglera på detta sätt, man måste se till att det skapas rättvisa och avvägning och harmoni mellan de olika grupperna, och det är därför, herr talman, som jag tillåter mig uttala förhoppningen, att kammaren inte måtte följa statsutskottet i detta avgörande stycke om adjunkternas placering, utan följa den reservation, som är avgiven av herr Anderson i Råstock m. fl. och som ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Rahmn** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade i slutet av sitt anförande, att om man satte lektorerna i 28:e lönegraden, skulle de komma i samma lönegrad som professorerna vid Chalmers tekniska institut. Jag är villig att genast erkänna, att om så vore förhållandet, skulle det vara minst sagt barockt, och jag medger ju, att ser man på lönestaten för 1937/1938 för Chalmerska institutet, så står det där, att professorerna äro placerade i lönegraden B 28. Men jag vill genast tillägga, herr statsråd, med hänvisning till vad som står på sid. 73 i Kungl. Maj:ts proposition nr 268, som har med Chalmerska institutets organisation att göra, att herr statsrådet där har uttalat sig på följande sätt beträffande lönerna för de ordinarie professorerna vid Chalmerska institutet: »Styrelsen har till en början gjort framställning om lönerreglering för professorerna vid institutet och i sådant hänseende föreslagit, att de skulle jämföras med professorerna vid tekniska högskolan. Jag finner det i och för sig befogat att efter institutets högre avdelnings förändring till en högskola den avsedda jämförldheten kommer till stånd, men med hänsyn till pågående utredningar inom 1936 års lönekommitté torde tidpunkten nu icke vara lämplig för framläggande av förslag i denna riktning. Så snart sig göra låter, bör dock denna fråga ånyo upptagas till behandling.» Herr statsrådet får då ursäkta, att jag går ut ifrån att denna lönerreglering skall leda till att professorerna vid Chalmerska institutet redan året 1938/1939 skola befinna sig i 30:e lönegraden.

Herr statsrådet sade också, att han var lekman på detta område till skillnad från herrar Oscar Olsson, Pauli och mig. Men då var herr statsrådet alldeles för ödmjuk, ty herr statsrådet är ju gammal god akademiker från Uppsala och dessutom filosofie doktor. Herr statsrådet bör därför inse vikten av föreliggande spörsmål lika väl som vi.

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Det var ju en ganska kraftig salva, som ägnades adjunkterna från statsrådsbänken, och då jag nu går att svara ett par ord på vad som därifrån sades, är det kanske bäst att först presentera den kår, som den där salvan gällde.

Vad är det egentligen för folk, de där lärarna? Jo, det är en kår, som består av mångahanda slag av akademiker, inte bara filosofie magistrar, som herr statsrådet nämnde, utan också filosofie kandidater, licentiater och filosofie doktorer, samt vidare personer med alla examina på det teologiska området. Denna kår omfattar överhuvud taget alla olika akademiska grupper; ja, det finns inom adjunktskåren till och med docenter, som inte ansett sig kunna vänta längre på professorsbanan utan gått ut som läroverksadjunkter och stannat där. De representera således överhuvud taget den s. k. lärda banan i alla dess många skiftningar.

För att kasta oss in på ett annat spår, så äro adjunkterna vanligen skuld-satta. De få nämligen ordinarie tjänst ungefär vid 37 års ålder. Att de ekonomiska villkoren i allmänhet inte kunna vara så synnerligen lysande, finner man redan därav, att det är hela 23 procent av dessa akademiker, som äro ogifta. Härtill kommer en sak, som är fullt lika viktig: adjunkturerna äro sluttjänster. På andra sidan om den ordinarie anställningen finns så gott som ingenting eller i varje fall mycket litet. För de 1,245 adjunkterna finns det utsikter att söka 83 rektorsplatser, som ju även sökas av lektorer. Vad som egentligen hägrar för läroverksadjunkten, sedan han en gång vid 37 års ålder blivit ordinarie — 37-årsåldern är naturligtvis genomsnittet — är strängt taget ingenting annat än de kommande ålderstilläggen och möjligtvis för en eller annan förflyttning till en trakt, som för honom är kärare. Detta är i mycket korta drag en bild av den kår, som bevärdigades med hela detta förtvivlade bombardemang.

Nu gäller hela tvisten, huruvida man skall sätta läroverksadjunkterna i 23:e eller 24:e lönegraden. 1923 års lärarlönekommitté satte dem i 23:e, men många myndigheter satte dem i 24:e. Skolöverstyrelsen satte dem först i 23:e lönegraden, detta därför att det förut fanns andra i 24:e lönegraden, som man tyckte borde gå före, men fem år senare satte skolöverstyrelsen dem i 24:e lönegraden och hade egentligen tre skäl för denna sin ståndpunkt. För det första hade utbildningen blivit längre och dyrbarare, för det andra hade de, som förut stått i 24:e lönegraden och som skolöverstyrelsen ansett böra komma före läroverksadjunkterna, flyttats upp i 26:e lönegraden, och för det tredje började det bli litet krångligt med rekryteringen. Det förekom ibland situationer, som voro rätt penibla. Personligen har jag i en motion föreslagit placering i 24:e lönegraden. Jag har visserligen själv varit en mycket slät läroverksadjunkt på det viset, att jag mera skött rikets affärer än skolan i Göteborg, men jag borde ha vitsord i alla fall, tycker jag, att tämligen nära känna kåren och det arbete, den utför — både som kamrat och departementschef.

Det har nu rests motstånd mot denna placering från två håll: dels från herr Per Gustafsson såsom reservant och dels från herr Engberg såsom departementschef. Detta har skett från mycket olika utgångspunkter. I fråga om herr Gustafsson har väl herr Oscar Olsson lämnat tillräckliga bevis för att hans utgångsupfattning, nämligen att B 23 ligger över genomsnittet av den nuvarande lönen, icke är riktig. Jag tänker mig, att den ståndpunkten är så gott som sönderskjuten. Det visade sig ju nämligen, att 28.3 procent av våra läroverkslärare få mindre, ibland rätt avsevärt mycket mindre inkomst enligt det nya lönesystemet än enligt det gamla. Det argumentet bryr jag mig så-

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)
ledes inte om att gå in på, men däremot tror jag, att det är nödvändigt att säga ett par ord om det sista anförandet.

I statsrådets anförande dök det upp en synpunkt, som framträdde för första gången under debatten om detta ärende, nämligen att lönegraden B 23 blivit vald på grund av att folkskollärarna placerats i B 17, och det visades upp, d. v. s. fantiserades om vilka förskräckligheter, som skulle kunna inträffa, för den händelse man nu ginge ifrån dessa båda lönegrader, B 17 och B 23. Det försäkrades, att hela jämviktsystemet bleve brutet och att alltsammans skulle kastas över ända. Men vad finns det för anledning att jämföra läroverksadjunkterna med folkskollärarna? Jag har inte hört, att lektorerna jämförts med folkskollärarna. Ligger det inte närmare till hands, att akademikerna jämföras sins emellan?

Innan jag går in på den jämförelsen vill jag ytterligare säga en sak som ger en förklaring. Det är så sant som det är sagt, att lektorerna få underkasta sig en utbildning som väl ingen annan i detta land annat än de, som fika efter en professur. Men det är en sak i detta sammanhang, som bör påpekas och som Sveriges riksdag en gång bör rätta till: det är på det viset, att för lärarebanan behövs inte den utbildning, som lektorerna måste underkasta sig. Det är nämligen så, att allt det myckna arbetet, som ligger ovanför filosofie licentiatexamen, är av beskaffenhet att knappast ha någon som helst betydelse för den skola, där lektorerna tjänstgöra. Och det är då naturligt, att det så småningom skall gå upp för de blivande lärarna, att denna utbildning, som de underkasta sig, för *skolans* område inte har den betydelse, som man har tillskrivit den, och att de följaktligen förr eller senare ska förstå, att de inte kunna få den lön, som det vore rimligt att de finge, om man skulle döma efter deras utbildning. Men detta som en parentes.

Jag ber så att få taga upp den jämförelse, som jag tycker är den riktiga i det här ärendet, nämligen jämförelsen emellan lektorerna och läroverksadjunkterna. Jag har själv sagt, och många ha sagt med mig, att det är svårt att placera en kår av ämbetsmän. Det hör nog till det svåraste. Men det finns i alla fall en sak, som i någon mån hjälper en, och det är att jämföra med närstående grupper, antingen sådana med likadan utbildning eller också en utbildning, som ligger högre eller lägre, och det är detta, som jag för min del tycker är den enda väg, som för fram till det rätta utgångsläget.

Nu är det emellertid inte bara så, att läroverksadjunkterna delvis få sämre lön enligt det nya systemet än de ha enligt det gamla, utan de få det också relativt taget sämre. Om vi jämföra en lektor och en läroverksadjunkt, som båda åtnjuta lön efter det gamla systemet, så finna vi, att läroverksadjunkten för närvarande har en slutlön, som i medeltal för olika ortsgrupper utgör 87 procent av lektorslönen. Löneskillnaden, i pengar, utgör 1,300 kronor. Om lektorerna, som statsrådet tänkt sig, skulle sättas i B 27 och läroverksadjunkterna i B 23, så skulle adjunktens slutlön endast komma att utgöra 81 procent av lektorns, och löneskillnaden skulle under sådana omständigheter utgöra ungefär 2,000 kronor. Skillnaden mellan dessa båda grupper skulle förskjutats ganska avsevärt till adjunktens nackdel. Om man däremot, som utskottet gör, sätter adjunkterna i B 24 och lektorerna i B 27, kommer adjunktslönen att vara ungefär 86 procent av lektorns, och vi få en löneskillnad av vid pass 1,400 kronor. Jag kan inte förstå annat än att det är den rätta löneskillnaden. Har det varit 1,300 kronor förut och man sätter lönen så, att det blir 1,400 kronor nu, så stå dessa siffror varandra så pass nära, att man kan säga, att löneskillnaden är ungefär densamma som den har varit förut, eftersom lönerna nu i gemen höjas, jag menar för min del, som jag sagt förut, att det är riktigt, att man jämför dessa båda lärargrupper sins emellan. De ha ungefär enahanda

Ang. lönerreglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

arbete. Det kan diskuteras om vilken som möjligen har det tyngre arbetet; det finns de, som vilja gå i god för att det är adjunkterna. Jag menar således, och utskottet har menat med mig, att för den händelse lektorerna skola stå i B 27, då böra läroverksadjunkterna stå i B 24.

Nu säger man — det sade herr Per Gustafsson och likaledes herr departementschefen — att för den händelse man placerar adjunkterna så, som utskottet föreslår, så skulle det bli allvarliga konsekvenser. Jag vet inte, hur långt de skulle sträcka sig, men det föreföll mig, som om meningen vore, att dessa konsekvenser skulle komma att tränga mycket djupt ned, ända ned på folkskolans område. Om det varit på det sättet, att läroverksadjunkterna förut hade stått exempelvis i B 23 och man hux flux flyttat upp dem i B 24, då kan jag förstå, att det borde ha följt med konsekvenser — sidokonsekvenser, om jag så får säga — som kunde ha varit svåra att värja sig för, men det är ju inte på det sättet. Det gäller ju nu att inmontera läroverksadjunkterna såväl som lektorerna i ett alldeles nytt lönesystem, och då är det väl rimligt, att man söker ut den plats, som är den rättvisaste. Vad är det egentligen för kamrater eller likaberättigade, som för den händelse läroverksadjunkterna sättas i B 24 skulle tycka illa vara och börja röra på sig? Närmast skulle det väl kunna tänkas vara sådana, som finnas i B 23. Jag vet inte, om ecklesiastikministern vet det eller inte vet det, men i B 23 finns inte en katt. Där finns således ingen, som kan göra anspråk på att bli uppflyttad till B 24, och herrarna behöva bara se på den förteckning över personer i B 22, som finns bifogad utskottets betänkande, för att komma underfund med att bland dem finns det inte heller någon som kan göra anspråk på att bli uppflyttad. Nej, de konsekvenser, som man talar om, äro synnerligen litet på sin plats. Någon gång måste det ju röra på sig även på det nya lönesystemets skala. Någon gång måste ju människor flyttas upp, om det blir lönerreglering. Man kan väl inte alltid bibehålla den gamla skalan och göra lönerreglering på samma gång. Det rör sig väl på dessa områden som på andra, på ett sätt, som naturligt är och som för med sig, att siffrorna stiga. Men sådant är i detta fallet inte för handen.

Sedan jag sagt detta, som är det egentliga — centrum, så att säga — skulle jag vilja gör en liten, mycken liten utflykt till de så kallade omgivningarna. Jag har skrivit i min motion — och det är en sak, som jag tycker kan upprepas — att vi tala så många sanna och vackra och ärligt menade ord särskilt vid de högtidligare tillfällena om den svenska ungdomen. Den är egentligen vår största tillgång, och den är strängt taget hela vår framtid. Vi bygga också skolhus, som *numera* äro såväl vad exteriörerna som interiörerna beträffar verkligt förstklassiga, och vi förklara, att vår väsentliga uppgift egentligen är att sörja för, att denna ungdom blir fostrad till att bli dessa goda medborgare, som en gång kunna taga vid, när vi släppt styret, och kanske göra arbetet bättre. Men det är en sak, som vi gärna glömma bort, och det är att allt detta är yttre ting. Det är en *ram*, och det, som är det väsentliga, det är vad som sker *inom* denna ram, det är arbetet och framför allt det arbete, som utföres av lärarna. En stor del av dessa lärare äro läroverksadjunkter. Det finns ingenting, som jag tycker är sämre använda ord än de, som användas för att på ett eller annat sätt deklassera en kär. När det visat sig, att den nya lönen är mindre än den gamla på stora fält och att avståndet mellan lektorer och adjunkter genom den har blivit större, så är det en sak, som man kan vara alldeles säker om, och det är att det gagnar ingen; det gagnar inte skolan — det skänker ingen arbetslust eller arbetsglädje. I rak motsats mot departementschefen skulle jag vilja säga, att ingenting rubbas till det sämre, men allting lyftes till det bättre, för den händelse man går den väg som statsutskottet gått.

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt, och jag kommer att upprepa detta yrkande senare.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av ecklesiastikministerns jämförelse emellan folkskollärarna i 17:e lönegraden och adjunkterna i 23:e. Ecklesiastikministern lade tyngdpunkten i sitt anförande på denna jämförelse och framhöll med skärpa, att ifall man uppflyttade adjunkterna i 24:e lönegraden, skulle detta föranleda berättigade krav från folkskolläraernas sida på ytterligare uppflyttning, således med en lönegrad.

Jag tror inte den uppfattningen är riktig, och jag kan stödja detta omdöme dels på utbildningstidens längd för de olika grupperna och dels på åldern vid inträde i tjänst. Enligt en uppgift, som jag fått från auktoritativt håll, kräves det för att bli folkskollärare för närvarande realskolexamen och därefter fyra års utbildning. En folkskollärare kan vara färdig att tillträda anställning vid 21 à 22 års ålder. När det gäller adjunkterna, krävs det studentexamen och därtöver sex års studier. Detta gör, att det dröjer fem år längre för adjunkterna, innan de kunna tillgodogöra sig den utbildning de fått, än för folkskollärarna. Det är uppenbart, att dels den längre utbildningstiden, dels den högre ålder, som adjunkterna uppnå, innan de hinna få inkomst, gör att skillnaden, när det gäller den ekonomiska insats, som behövs för att nå fram till den mera inkomstbringande ställningen, är ganska stor.

Skillnaden i lön mellan 17:e och 23:e lönegraden är ungefär 2,000 kronor. Om utskottets förslag bifalles, ökas denna skillnad med c:a 500 kronor. Min uppfattning är, att denna ökning för adjunkterna är absolut motiverad, utan att detta behöver eller bör föranleda berättigade krav från folkskollärarna på ytterligare uppflyttning.

En sak, som departementschefen inte berörde, var vilket sällskap, adjunkterna skulle få, om de placerades i 24:e lönegraden. Förteckningen återfinnes på sid. 189 i utskottsutlåtandet. Jag räknade upp vissa av dessa befattningar i mitt förra anförande, då departementschefen ej var inne i kammaren, och jag skall ej upprepa detta, men jämför man dem, som finnas där, och tänker på vilken utbildning de fått och den möjlighet till befördran, som en stor del av dem har, med utbildningen och befördringsmöjligheterna för adjunkterna, så tror jag, att man med skäl kan anse, att adjunkterna böra ställas i den löneställning, som utskottsmajoriteten föreslår.

Herr statsrådet Wigforss: Om jag begärt ordet för att fördröja kammarens beslut med några reflexioner och några siffror, är det därför, att det ju inte kan vara någon obekant, att när en lönefråga behandlas, det må vara under vilket departement som helst, så måste finansdepartementet vara med i arbetet och taga sin del av ansvaret, och när man nu från kammarens sida eller i alla händelser en majoritet inom statsutskottet från kammarens sida med sådan bestämdhet har underkänt placeringen av dessa grupper, som det här gäller, enligt Kungl. Maj:ts förslag, så kanske det inte kan vara ur vägen att försöka motivera, varför man har kommit fram till den placeringen och varför jag för min del fortfarande tror, att det är riktigast att hålla fast vid propositionens placering.

Det är ju alltid i fråga om löner på det sättet, att man kan aldrig säga vad som är den *riktiga* lönen. Man kan inte heller säga, att om man sätter 24:e lönegraden i stället för 23:e eller 28:e lönegraden i stället för 27:e, få dessa befattningshavare för mycket betalt, ty vi skulle väl alla önska, att inte bara lektorerna skulle stå i B 28 och adjunkterna i B 24, utan att mycket stora delar av svenska folket kunde komma upp i motsvarande inkomster. Men när man skall försöka avväga löner, har man ju ett system, som man har att hålla sig till, där

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

grupperna stått i en viss ställning förut, och det måste i regel finnas ganska starka skäl för att man skall göra ändringar i denna relation. Vidare har man ju sina allmänna föreställningar om vad som kan vara en skälig inkomst för människor och dessutom måste hänsyn tas till sådana saker som utbildningskostnader och dylikt, som kunna göra, att den ena gruppen bör ha en större ersättning än den andra. Det är alla dessa ting, som spela en roll, när det är frågan om inplaceringar i lönesystemet och såsom alla de, som sysslat med dessa statliga skolor och placeringar av lärarna där, veta, har det ju inte under de föregående många åren av utredningar och diskussioner rört sig om några stora meningsskiljaktigheter, utan egentligen bara om en eller annan lönegrad högre eller lägre. Det, som i viss mån är en nyhet, det är, att man här i en av ganska många undertecknad reservation föreslår att flytta upp lektorerna i 28:e lönegraden. Återigen faller jag inga omdömen om vad som är en önskvärd lön. Jag bara erinrar om att den tidigare diskussionen om lektorernas placering ända fram till 1928 års lönekommitté har rört sig om, huruvida lektorerna skulle placeras i B 27 eller B 26, och när Kungl. Maj:t bestämt tog den ställningen gentemot många invändningar, att lektorerna skulle placeras i 27:e lönegraden, så ansågo vi detta vara att gå så högt som man överhuvud taget vågade. Därav följde, skulle jag nu vilja säga, med rätt stor nödvändighet, att adjunkterna placeras i 23:e lönegraden. Många talare ha ju också här dragit den konsekvensen, att när de velat placera adjunkterna i 24:e lönegraden, föreslå de, att lektorerna skola komma upp i B 28.

Jag vill erinra om att denna fråga gång på gång varit föremål för övervägande i kommittéer, i lönenämnden, i statskontoret o. s. v. Till och med skolöverstyrelsen har i en tidigare skepnad ansett, att man inte borde gå högre än till 23:e lönegraden för adjunkterna. Alltsammans gör, att det är med en viss förvåning, man finner, att i detta läge, när ett sammanhängande förslag är framlagt, där man försökt placera in de olika tjänsterna på ett sätt, som inte skulle medföra några farliga konsekvenser på andra punkter, statsutskottet på enskild motion rubbar detta förslag. Orsaken till att jag anser, att det vore klokare att icke göra detta, även av dem, som skulle önska en bättre placering för dessa grupper, skall jag sedan komma till.

Men bortsett från denna jämförelse spelar det väl för många en roll, att man försöker avväga vad som kan vara en skälig lön, och även om jag inte hört sägas på något håll, att man tycker att lektorerna ha dåliga löner, har detta ju sagts om adjunkterna, och det föreföll, åtminstone som om den siste ärade talaren, herr Olof Olsson, menade, att adjunkternas löneställning var otillfredsstillande.

Låt mig erinra kammarens ledamöter om hur det går för en ung man, som tagit studentexamen, beger sig till universitetet, tar magisterexamen, går provår och kommer ut som extralärare eller, som han nu snart skall bli, extra ordinarie adjunkt. Hade Kungl. Maj:t fått sin vilja fram, skulle denne relativt unge man, när man finge sin extra ordinarie adjunktur, inte komma upp i mer än 20:e lönegraden. Nu har utskottet varit så välvilligt, att det föreslagit en höjning till 21:a lönegraden. Jag erkänner, att den förändringen inte har förvånat mig så mycket, därför att bland de punkter, som verkligen ansågos tveksamma under den föregående behandlingen, var just denna om placeringen av de extra ordinarie adjunkterna, och det var med en viss tvekan, som vi till sist stannade vid att säga, att 20:e lönegraden kunde vara tillräcklig. Ty även om vi skulle räkna med ända till sex år, innan en sådan ung man erhåller adjunktur, så betyder detta ändå, att han omedelbart, även om han skulle råka hamna på en ort i den billigaste gruppen — vilket inte många kunna göra, därför att det finns så få platser på sådana orter — får en lön av 4,728 kronor på A-ort och på B-ort av 4,900 kronor. Som regel varierar begynnelselönen mellan 5,000 kronor

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

och något över 6,000 kronor. Det är vad han får första året han är extra ordinarie adjunkt, och om han inte under tiden skulle bli befördrad till adjunkt, skulle han under sjätte året få en lön på mellan 5,000 och 6,640 kronor. Det är, kan man säga, en förbättring av den nuvarande lönen, som visserligen bara rör sig om några tiotal kronor i början men som sedan går upp till 500 kronor och under det sjätte året till 900 kronor. Men jag erkänner, att det finns ett skäl för att inte vara för njugg emot folk omedelbart när de komma ut, och det är, att en av avigsidorna med hela vår statliga tjänsteställning är, att i regel får folk gå och vänta för länge, innan de komma till en sådan lön, som de åtminstone själva anse, att de måste ha för att kunna bilda familj o. s. v., och om man skulle förändra det statliga lönesystemet därhän, att folk finge det något bättre i början och inte finge vänta så länge på den högsta lönen, tror jag inte för min del, att någon olycka vore skedd. Jag skall därför inte göra några invändningar mot att statsutskottet placerat dessa extra ordinarie adjunkter i 21:e lönegraden. Det betyder, som kanske ändå inte alla veta, att en sådan ung man med detsamma han kommer ut får mellan 5,000 och 6,640 kronor. Det är kanske många, som tycka, att detta inte är någon lön att tala om, men den som vet, vad folk får, när de komma in i ett ämbetsverk som amanuenser till en början, medger nog, att det inte är så dåligt. Och efter sex år varierar lönen från 5,400 upp till 7,000 kronor, om inte vederbörande blivit ordinarie.

När de sedan bli ordinarie, har man i propositionen tänkt sig, att den 23:e lönegraden skulle vara den lämpliga placeringen. I denna punkt har ju statsutskottet ansett, att man bör gå ett steg längre och förordar 24:e lönegraden.

När man motiverar detta, har man, bortsett från att man talat om att de enligt det kungl. förslaget icke skulle få tillräckligt betalt, anfört en del skäl, vilka egendomligt nog i någon mån stå emot varandra. Till och med samma talare kan använda dylika skäl, vilket har hänt i andra kammaren, och jag ber herr Olof Olsson om ursäkt, men en av hans meningsfränder i andra kammaren i fråga om adjunkterna argumenterade mycket starkt för lektorernas doktorsavhandling och vetenskapliga utbildning som en nödvändig förutsättning för att undervisningen skulle kunna upprätthållas, vilket inte hindrade, att han påpekade, att 50 procent av undervisningen på gymnasialstadiet med full effektivitet utfördes av adjunkter, något som alltså skulle vara en motivering för att flytta upp adjunkterna i en högre lönegrad. Nåväl, man anför en del sådana skäl, men det starkaste argumentet är ju, att vad som föreslagits i själva verket icke är en löneförbättring.

Jag vet ju inte, hur många det är, som roat sig med att titta på den kungl. propositionens tabeller med jämförelser mellan de nu utgående lönerna och dem, som föreslås i den kungl. propositionen. Beträffande dessa finner man visserligen till att börja med att den kungl. propositionen varit något oförsiktig, då den nämligen inte brytt sig om att tillräckligt starkt framhäva förbättringen, genom att den endast upptagit de löner, som betalas första, sjätte, elfte och sextonde året. När man har att göra en jämförelse mellan det nuvarande lönesystemet och det nya är det emellertid att beakta, att enligt det nuvarande lönesystemet få vederbörande vänta fem år, innan de få sin uppflyttning, vilken som vi veta innebär en löneökning med 500 kronor, under det att de enligt det nya lönesystemet få uppflyttning i löneklass redan efter tre år. Detta gör att man, för att få en verklig bild av hur det förhåller sig vid en jämförelse mellan de nu utgående lönerna och de föreslagna, faktiskt måste gå igenom varje år för sig. Även om det kanske tröttar en och annan, kan det kanske ha sitt intresse att se, hur ett helt levnadslopp för en adjunkt tar sig ut, när man gör en dylik jämförelse mellan inkomsterna under de olika åren.

Vi kunna ta den lön en adjunkt, som placeras i 23:e lönegraden, skulle få en-

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

ligt det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget vid tjänstgöring på A-ort — lägg märke till att år 1935 fanns det 5 stycken adjunkter på A-ort av landets 1,245 och 44 eller 47, beroende på hur man räknar, på B-ort. De första åren en extra ordinarie adjunkt blir adjunkt, om vi räkna med att han icke kan tillgodogöra sig något föregående år för uppflyttning i löneklass, utan kommer i 23:e lönegradens lägsta löneklass, skulle han visserligen inte få större höjning av sin lön än 196 kronor. Men tre år därefter, under fjärde och femte åren, skulle han få en ökning på 658 kronor. Däremot skulle det sjätte året, då han enligt det gamla lönesystemet fått sin första uppflyttning i löneklass, ökningen stanna vid 18 kronor. Sjunde till nionde året skulle löneökningen bli 480 kronor, tionde året 942 kronor, och elfte till femtonde året skulle ökningen bli 302 kronor. Men så kommer det gräsliga på slutet: från och med sextonde året skulle han få en löneminskning på 338 kronor. Nu veta vi emellertid, att den svenska staten är så human, att ingen, som fått en lön i statens tjänst, kan drabbas av någon sänkning i denna — jag bortser från dyrtidstilläggen, där riksdagen kan göra som den vill. Det, som ingår i den fasta lönen, kan man alltså inte ta ifrån honom, och även om man skulle ändra om tjänsternas placering, innebär det, att den nuvarande innehavaren får behålla sin gamla lön.

Javäl, säger man, men det blir ju i alla fall en löneminskning. Det är riktigt. Men man kan här observera en annan sak. Den, som haft med lönediskussioner att göra, i all synnerhet när det gäller den mycket läs- och skrivkunniga kår som vår dugliga läroverkslärarkår utgör, vet att alla sådana kårer varit mycket skickliga i att räkna ut vad ett framlagt förslag till en ny löneplacering verkligen betyder för dem, om man tar hänsyn till *hela* deras tjänstgöringstid. Är det någon av herrarna, som sett någon sådan uträkning i den lönediskussion, som ägt rum i denna fråga? Inte alls. Det har helt enkelt inte funnits något intresse att tala om hur det kommer att gestalta sig med avseende på hela tjänstgöringstiden. Man har inte brytt sig om alla de femton första åren, under vilka man ändock redan från första året får en löneförbättring, utan man har slagit ned på sextonde året och talar endast om slutlönen. Då kommer man dessutom med den där egendomliga siffran om att denna lönesänkning skulle drabba icke mindre än 28 procent av våra adjunkter — jag skall strax säga några ord också om den saken.

Om man gör en addering, varigenom man lägger ihop alla de årsinkomster, som adjunkterna skulle få, så finner man att t. o. m. adjunkterna på billigaste ort, det vill säga de 5 av de 1,245, skulle under hela tjänstetiden, 30 år, ändå få någon löneökning. Går jag över till adjunkterna på B-ort, blir saken så mycket klarare. Där inträder visserligen i slutlönen en sänkning med 74 kronor, men ökningarna genom uppflyttningarna under den föregående tiden ha uppgått till 440, 908, 268, 737, 1,206 och 566 kronor. Tar jag ett genomsnitt t. ex. E-ort får man i 23:e lönegraden genast en ökning på inte mindre än 788 kronor under de tre första åren, under fjärde och femte åren 1,277, under sjätte året visserligen bara 637, men därefter under sjunde till nionde året 1,125. Under tionde året, som blir ett toppår, blir lönen icke mindre än 1,614 kronor högre än enligt det nuvarande lönesystemet. Under elfte till femtonde åren blir höjningen 974 kronor, men så sjunker den ner till 344 kronor under de följande åren. Jag skulle väl inte behöva göra det, men jag kan ju tala om att i Stockholm bli siffrorna 999, 1,506, 1,374, 1,864, 1,224 och under de sista femton åren 584.

Nu kan man ju invända, att detta icke är så betydande löneökningar i själva verket. Nej, det är riktigt. Men jämför dem med de löneökningar, som vi överhuvud taget våga oss på, jämför dem exempelvis med de löneökningar, som riksdagen kommer att ställas inför nästa år eller året därpå, när det gäller

Ang. lönereglerng för läroverkslärare m. m. (Forts.)
hela raden av övriga statstjänare. Skulle man då försöka göra en sådan löneökning, som här ifrågasättes, skulle även denna kammare säga bestämt nej.

Om man nu i stället sätter adjunkterna i 24:e lönegraden, vad skulle det innebära för ökning? Jo, det skulle till och med på billigaste ort — jag ber återigen om ursäkt för siffrorna, men man bör få ett intryck av vilken storleksordning denna höjning i själva verket har — alltså för 5 adjunkter av de 1,245, medföra en ökning med respektive 658, 1,120, 480, 942, 1,470, 830 samt slutligen 190 kronor. Om man tar en medelstyr ort, skulle ökningarna bli omedelbart 1,277, under fjärde och femte åren 1,765, under sjätte året 1,125, under sjunde till nionde året 1,614, under tionde året 2,124, under elfte till femtonde året 1,484 och från sextonde året 844 kronor.

Nu anmodar statsutskottet denna kammare och riksdagen för att skydda, icke de nuvarande innehavarna av lön på billigaste ort, de 5 och de 47 eller tillsammans 52, som finnas på de båda billigaste orterna, ty dessa äro redan skyddade, utan för att hindra att tjänsterna på dessa billigare orter sänkas ned till en lägre lönenivå, att gå till dessa, jag vågar ändå påstå oproportionerliga löneökningar, som bli en följd av att sätta hela kåren i 24 lönegraden.

Hur har man vidare kommit till det där talet om en lönesänkning för 28 procent av kåren, en siffra som jag till min förvåning hörde även herr förste vice talmannen upprepa? Jo, man kommer till siffran 28 procent, *inte* på det viset, som vore det riktiga, att man lägger ihop de 5 adjunkterna på A-ort och de 47 på B-ort, eller tillsammans 52, och räknar ut hur stor procenten blir. Ty 52 av en kår på 1,245 utgör endast 4 procent. Vad gör man i stället? Jo, i Stockholm, Lidingö och Göteborg ha kommunerna givit kommunala tillägg, och när dessa falla bort, kommer även på dessa orter att inträda en lönesänkning, som då går ut över sammanlagt 353 personer — det vill säga fortfarande icke över de nuvarande innehavarna, utan över tjänsterna, vilka komma att drabbas av en löneminskning av antytt skäl. Och räknar man med alla dessa 353 adjunkter, så kommer man ju fram till en siffra av 28 procent.

Den, som vill räkna på det sättet, må ju göra det. Men jag vill erinra denna kammare och riksdagen om, att ingen människa kom på tanken, när det var fråga om folkskollärarnas löner, att man skulle göra sina beräkningar med hänsyn till de kommunala lönetilläggen och följaktligen genomföra en lönereglerng på det viset, att ingen enda grupp skulle få vidkännas sänkning i sina löner, även om de kommunala bidragen skulle bortfalla. Då hade man kommit till en löneplacering av folkskollärarna, som ingen skulle velat förorda. Var och en vet, att med den placering i 17:e lönegraden, som riksdagen stannade för, skulle även på de billigaste orterna lönesänkningar i stor utsträckning komma att inträffa. Jag vill alltså påstå, att detta sätt att räkna, när det gäller adjunkterna, icke är fair play. Det är beträffande 4 procent, om jag räknar med den nuvarande fördelningen med avseende på dyrorterna, som det föreliggande kungl. förslaget medför en lönesänkning — icke för de nuvarande innehavarna, som i stor utsträckning få löneförbättringar, utan för deras tjänster.

När man vet allt detta, förefaller det mig, som om det inte skulle vara så svårt att anse, att lönereglerngen är ganska hederlig även med den placering, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag är emellertid villig att gå kritikerna till mötes så till vida, att — som jag sade i början av mitt anförande — ingen kan säga vad som är en riktig placering. Varför skall inte en adjunkt stå i 24:e lönegraden, när låt mig säga vissa sekreterare placerats i denna lönegrad? Varför skola vi hålla på den där gamla föreställningen, att det skall vara just ett visst givet förhållande mellan de olika grupperna? Allt detta kan ju sägas. Men saken blir inte lika enkel för den, som inte bara får syssla med lärar-

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

nas löneplacering, utan får mottaga uppvaktningar från alla möjliga håll, exempelvis från universitetsbibliotekens tjänstemän. Förste bibliotekarierna där ha placerats i 26:e lönegraden, fastän de i regel äro vetenskapligt utbildade, och de tycka, att det är orimligt att de inte placeras lika högt som lektorerna, och andre bibliotekarierna, som också i stor utsträckning äro vetenskapligt utbildade, äro placerade i 21:a lönegraden. Det är klart, att allt detta visar, att man kan ha mycket delade meningar om var man skall placera befattningshavare i lönehänseende. Man vet emellertid å andra sidan, att en placering av en viss grupp för med sig icke bara krav på, utan jag skulle vilja säga en viss nödvändighet att vidtaga ändringar också på andra punkter — ett slags psykologisk eller social nödvändighet. Människor ha faktiskt fått en föreställning om att det skall vara vissa löneskillnader och att lönerna sålunda skola jämföras med varandra. Ingen har under en lönediskussion kunnat undandraga sig känslan, att människor ha en föreställning om att kravet på rättvisa absolut är knutet vid att det råder en viss skillnad mellan dem och andra, så att deras lön inte får ligga för mycket under vissa grupper och på ett visst sätt måste ligga över lönen för andra grupper — annars anse de sig orättvist behandlade. Den som vet med vilken styrka sådana argument verka vid en löne reglering måste säga sig, att det inte heller kan vara riktigt att försöka att i en handvändning ändra om den gruppering med avseende på löneplaceringen, som redan är traditionell. Och det vågar jag säga, att skall man i denna fråga ta hänsyn till den traditionella placeringen, kan det inte vara tal om annat än att 23:e och 27:e lönegraderna bäst stämma med traditionen, låt vara att en liten förhöjning sker, under det att 24:e och 28:e lönegraderna absolut inte stämma.

Om man nu ändock påstår, att det i längden icke är riktigt att ha adjunkterna placerade i den lägre lönegraden, var vore då det rimliga? Jo, det rimliga vore att i detta läge erinra om att det förestår en stor, allmän löne revision inte bara av den allmänna löneplanen, där det skall avgöras, hur mycket skall betalas i varje lönegrad, utan genom vilken också skall följa en översyn av alla inplaceringar i denna löneplan. Det kanske inte är för kammaren bekant, att det föreligger massor av handlingar, den ena på den andra, från olika grupper av statstjänare, som alla anse sig orätt placerade — aldrig för högt placerade, naturligtvis, utan alltid för lågt — varför de böra flyttas upp i förhållande till övriga grupper. När man vet detta, borde det väl vara den naturliga konsekvensen för riksdagen och även för första kammaren, som ju är känd för att i många fall representera betänksamheten, att förklara, att det visserligen torde finnas skäl för en högre placering av adjunkterna, men att det dock måste vara riktigast att vid en första inplacering i det nya lönesystemet behålla den nivå, som jag vågar påstå att alla sakkunniga myndigheter tidigare ansett vara den riktiga. Den taga vi sålunda, låt oss gärna säga som ett provisorium, ty vi veta, att frågan kommer att underkastas en ny översyn och en ny utredning, som då möjligen också kan leda till ett annat resultat. Att däremot nu placera denna kategori högre än vad man med säkerhet har rätt att göra, innebär, att man skapar antingen en oriktig inplacering av en viss grupp, eller också ett tvångsläge, som medför, att hela mängder av andra grupper förr eller senare måste följa efter. Jag har verkligen ett starkt intryck av de otrevliga konsekvenser, som skulle följa av ett riksdagsbeslut, varigenom man placerar in adjunkterna i 24:e lönegraden och eventuellt lektorerna i den 28:e, ty jag har haft anledning att taga upp till prövning en hel mängd andra löner för befattningshavare i statens tjänst. Jag har sålunda en stark känsla av att det kan leda till konsekvenser, som säkerligen icke ens denna kammare i all sin välvilja mot denna kår — en väl-

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)
vilja, som inte minst en läroverkslärare har all anledning att uppskatta — kan anse önskvärda.

Jag skall inte vara så förmäten, att jag ger kammaren ett råd, men jag uttalar som min bestämda övertygelse, på grund av den erfarenhet jag fått under det förberedande arbetet med dessa löneregleringar, att det är det enda riktiga eller enda säkra att i denna punkt följa Kungl. Maj:ts förslag.

Ordet lämnades nu för kort gemmäle till herr **förste vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag hör inte till dem som ha förklarat, att denna lönereglering innebär en försämring. Det kommer att framgå av protokollet, att jag sagt att *på vissa områden* är det en försämring, och det är det. Det är inte så svårt att matematiskt räkna ut det, och jag har här en tabell i min hand som visar, att det förhåller sig på det viset.

Jag vill säga en sak vid sidan av det som herr finansministern yttrade, och vilket bör tagas upp, i all synnerhet som han själv nämnde något om det. Det gäller nämligen här inte bara utbildning och sådant, utan också den arbetsprestation, som utföres. Och det är faktiskt så, att av det arbete, som är avsett för lektorerna, ombesörjes inte mindre än 50 procent av läroverksadjunkterna. Det gäller således här inte bara att tala om löneförbättring och löneförsämring, utan det gäller också att jämföra människorna. När finansministern räknar upp vad en läroverksadjunkt får enligt det nya lönesystemet, så får han det inte ensam, han skulle få det tillsammans med alla dem, som nu stå i lönegrad B 24. Och när man räknar dit människor av den kvalifikation, som han själv nämnde, exempelvis sekreterare och bibliotekarier o. s. v., som finnas uppräknade i betänkandet — där vem som helst kan se vad det är för slags folk — så måste man säga sig att bland dessa är det *inte* läroverksadjunkterna, som äro de sämst utrustade. Om därför bibliotekarier och sekreterare och andra, som där omnämnas, ha placerats i 24:e lönegraden, så är det inte mer än rimligt att läroverksadjunkterna komma dit. Att sätta dem i den 23:e lönegraden nu, liksom på prov, för att sedermera se hur man skall ordna med de andra, det tycker jag är orimligt. Det är redan nu ett tjuguarigt provisorium, som läroverksadjunkterna fått genomlida. Det är inte mer än rimligt, att man någon gång bestämmer den lön, som de ska ha, och en lön som är rimlig. Det är inte på det viset, att vi alldeles stå och famla, när det gäller att få tag i den lön, som är den riktiga. Vi behöva bara studera kartan över de befattningshavare, som finnas i lönegrad B 24, för att mycket väl kunna räkna ut, att det inte blir någon ovärdig nykomling, som kommer till lönegraden B 24. I lönegrad B 23 finns det för närvarande inga att jämföra med. I det hållet skulle således läroverksadjunkterna stoppas på prov! Jag tycker inte det är någon så särskilt värdig handling.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! I finansministerns anförande förekom i början en jämförelse mellan vad som hade föreslagits av en lönekommitté för rätt länge sedan. Man hade diskuterat 26:e och 27:e lönegraden för lektorer under det att man nu rör sig med 27:e och 28:e. Men man måste väl komma ihåg i det sammanhanget, att tiderna ha förändrat sig mycket hastigt de senaste decennierna, och det gäller inte bara på detta område. Peningens värde, levnadsstandarden och levnadsbehoven och förhållandena i allmänhet ha blivit helt annorlunda nu än förut. Man kan ju se det bara på budgetens oerhörda ansvällning under denna tid och på mycket annat.

Vad beträffar skillnaden mellan lektorerna och adjunkterna i avseende på löneställningen, kan det kanske vara av intresse för herrarna att höra, hur det varit under de senare decennierna. År 1863 var en lektors begynnelselön dubbelt så stor som adjunktens och hans slutlön var 40 procent högre än dennes.

Ang. lönereglery för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Någon så stor skillnad har ju ingen yrkat nu, men så har det en gång varit, och det var då icke bara den skillnaden, utan det var också den, att en lektor hade mycket mindre tjänstgöring i förhållande till en adjunkt, än han nu har. Nu har skillnaden mellan deras tjänstgöringsskyldighet blivit mycket mindre än då, och därför var den förmån, som en lektor i början av 1860-talet hade gent emot adjunkten, ännu större än som framgår av de siffror, som jag nämnde angående skillnaden mellan deras löner. Under perioden 1875—1882 var skillnaden mellan begynnelselönerna nära 67 procent och mellan slutlönerna 28 procent ungefär. 1883—1904 var en lektors begynnelselön 50 procent högre än en adjunkts. Avståndet mellan slutlönerna sjönk från 27 procent till 25 procent efter år 1899. Från 1914 har relationen gått ned till något över 33 procent för begynnelselönerna och 20 procent för slutlönerna och för närvarande är differensen respektive 29 procent och 16 procent.

Det har således, kan man säga, varit mycket växlande förhållanden och det har på senare tid gått mot en utjämning mer och mer. Detta sammanhänger med att läroverken nu blivit stora enhetsskolor under det att de från början inte voro det. Det var ett gymnasium och en s. k. trivialskola, som voro två fullkomligt skilda anstalter. Sedan de nu ha förenats, har småningom en viss nivellering ägt rum både på det ena och andra området.

Emellertid är frågan om adjunkternas och lektorernas inbördes ställning av stor betydelse även i avseende på en del andra förhållanden. Det har redan antytts av ecklesiastikministern, att det är svårt att nu besätta lektoraten på grund av att det börjar på att bli brist på sökande, vilket sammanhänger med att den lön, som de få, icke är tillräckligt lockande med hänsyn till den mycket långa utbildning, som det här gäller. Det är nämligen att observera, att utbildningstiden är dubbelt så lång som den, som kräves för adjunkterna. Och inte endast det: den är också större än utbildningstiden för någon annan ämbets- och tjänstemannaklass här i landet. Man har förut ganska allmänt föreställt sig, att det skulle vara läkarna, som hade den längsta utbildningstiden, men det är ett misstag enligt de officiella undersökningar, som ha gjorts under de senaste åren. För lektorsbehörighet behövs i medeltal en utbildningstid efter studentexamen av 13 à 14 år. Jag räknar då till och med i underkant. Det står verkligen 14 à 15 år, men det beror på hur man räknar i ett visst fall, som jag här inte kan närmare gå in på. Om jag som sagt tar siffrorna i underkant, fordras alltså 13 à 14 år under det att för förvärvande av läkarlegitimation åtgår efter studentexamen en tid av 10 à 11 år. Redan den långa utbildningstiden motiverar alltså en avsevärt högre lön. Härmed sammanhänger också den svårighet att få lektoraten besatta, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet starkt understrukit såväl i sitt anförande här i dag som i andra uttalanden vid åtskilliga tillfällen. Det kan markeras på tydligaste sätt, om jag meddelar att endast under halvtannat års tid, nämligen från februari 1935 till september 1936, ha vid 17 tillfällen lektorat ledigförklarats utan att till dem någon kompetent sökande anmält sig. Det vittnar om att här är ett missförhållande rådande, som ovillkorligen måste undanröjas.

Nu har man försökt att avhjälpa detta missförhållande på ett annat sätt, som har lanserats här med stor bravur av förste vice talmannen, vilken antydde, om jag inte missförstod honom, att man kunde sänka fordringarna på lektorskompetens. Man skulle inte kräva för lång utbildningstid. Det betyder väl närmast, att man icke skulle kräva doktorsgrad av dem. Han motiverade det med att undervisningsförmågan kan vara lika bra, även om inte personerna äro så höglärdade, och det kan naturligtvis vara riktigt ur vissa synpunkter, ehuru det alltid visar sig, att om det finns en verklig pedagogisk förmåga, vilket ju numera är en förutsättning för alla lärarbefordringar

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

— även på lektorsstadiet — är det en mycket stor fördel ju större kunskaperna och inträngandet i vetenskaperna äro. Det skadar inte undervisningen, utan det gagnar den i hög grad. Det finns — det medgives gärna — många belägg på att det kan finnas utmärkta undervisare på det högsta stadiet, som sakna lektorskompetens, och man har ju påstått här, att gymnasialundervisningen till icke mindre än 50 procent bestrides av andra än lektorer. Jag är icke i tillfälle att nu bedöma den uppgiftens exakthet. Men det är att märka, att en hel del av dem, som icke äro lektorer, men som tjänstgöra på gymnasium, torde vara lektorskompetenta. Det finns, som bekant, många adjunkter, som äro lektorskompetenta, och det finns åtminstone en hel mängd, som tagit licentiatexamen, om de också inte tagit doktorsgraden.

I förbigående sagt borde jag kanske tillägga, att för dessa, som med högre kompetens än som behövs för adjunktbefattning tjänstgöra å gymnasierna, vore det inte mer än rättvist, om de fingö någon ekonomisk compensation, med hänsyn till sin högre utbildning. Emellertid är det givetvis hopplöst att nu tänka på att få igenom ett sådant önskemål. Det har nu verkligen gjorts en liten framstöt härutinnan vid årets riksdag genom en motion i andra kammaren, om jag inte missminner mig, och saken torde väl återkomma i framtiden.

Det är emellertid en annan omständighet, som jag framför allt skulle vilja starkt betona och som knappast varit berörd under diskussionen, såvitt jag hört. Det är nämligen vad den sänkning av lektorskompetensen, som man ifrågasatt genom borttagandet av skyldigheten att ha förvärvat doktorsgrad, skulle betyda för den svenska vetenskapens ställning i världen. Vi svenskar stå för närvarande synnerligen högt i anseende i den vetenskapliga världen, därför att vi ha en så gedigen vetenskaplig utbildning vid våra universitet och en så pass stor mängd vetenskapsidkare, som offentliggöra självständiga vetenskapliga undersökningar av högt värde. Detta förhållande beror till stor del därpå att man kräver doktorsavhandling av blivande lektorer. De anspråk, som man ställer på godkänd doktorsavhandling, äro för närvarande mycket höga i vårt land och säkerligen högre än i många andra länder. Vi ha, såsom jag förut sade, många, som fått denna vetenskapliga utbildning och som därigenom riktat vetenskapen med en hel mängd nya rön och forskningsresultat. Detta bidrar till Sveriges vetenskapliga anseende i världen. Skulle man nu taga bort denna skyldighet för lektorerna, som utgöra majoriteten av den kategori, som fått den vetenskapliga utbildning, jag nämnde, skulle den vetenskapliga standarden i vårt land sjunka katastrofalt. Det skulle icke vara nyttigt och lyckligt för vårt land. Denna sak bör betraktas icke endast ur synpunkten av en avvägning i avseende på lärarlönerna, utan den bör också betraktas ur synpunkten av Sveriges allmänna kulturella och vetenskapliga ställning i världen. Jag kan därför icke annat än på det livligaste önska, att första kammaren, som dock borde ha förutsättningar att sentera denna synpunkt, ville behjärta vad som nu sagts genom att ansluta sig till den reservation, som vill ställa lektorerna i 28:e lönegraden. En så långvarig vetenskaplig utbildning lönar sig nämligen icke om lektorerna ej få den compensationen.

Ecklesiastikministern har vid många tillfällen påpekat hur svårt det är att få lektoraten besatta och har sagt sig önska göra allt för att bereda möjlighet för lektorerna att kunna få det bättre, men samtidigt föreslår han såsom medel för detta nu i dag, att man skall sänka adjunkternas lönegradsplacering till B 23 för att det då skall bli en tillräcklig skillnad i lönerna mellan dem. Oavsett orättvisan mot adjunkterna hjälper emellertid den åtgärden icke alls mot den överklagade svårigheten att få lektorer, utan det enda, som hjälper, är,

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

om man kan ge lektorerna någon verklig förbättring i avseende på deras löneställning, vilket man icke gör genom att sätta dem i 27:e lönegraden. Det innebär egentligen ingen annan förbättring — i synnerhet för den stora mängd av dem, som hittills åtnjutit tillägg på sina löner, då de varit anställda i större städer med s. k. hyresbidrag m. m. — än en bättre pension för dem själva och för deras efterlevande. Det är naturligtvis en stor fördel med tanke på framtiden. Men de måste ju också med ganska stort eget tillskott betala denna förmån och jag tror icke, att pensionsförmånen i och för sig kommer att stimulera tillräckligt för att få den tillströmning till lektorsbanan, som statsrådet önskar. Det enda, som är effektivt i det avseendet, är, om man följer reservanternas anvisning här och flyttar upp lektorerna i 28:e lönegraden, och jag tillåter mig alltså att varmt vädja till kammaren om anslutning till detta reservanternas yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Det är med anledning av de båda statsrådets uttalanden som jag nödgas åter begära ordet.

Vad beträffar ecklesiastikministerns, som han kanske själv kommer att erkänna, något förhastade improvisation, då han införde i debatten talet om folkskollärarnas löneplacering, skall jag återkomma till det senare.

Först skall jag be att med några få ord i någon mån få belysa finansministerns uttalande i frågan. Finansministern anmärkte, att förbättringarna i adjunkternas ställning inte vore tillräckligt framhävda i debatten, när man tar hänsyn till de yngre åldersklasserna av de ordinarie lärarna. — Nej, det är ju svårt att där fälla ett omdöme om vad som skall vara tillräckligt. Annars skulle jag vilja hänvisa finansministern till, om han nu hörde på mitt anförande, att jag inte bara talade om de 19 läroverk, som finnas på A och B-ort med de 5 och 47 adjunkterna, utan jag talade också om de 57 läroverken på C- och D-ort, där adjunkterna i hälften av dem bara få 45 kronors ökning i slutlönen och i de andra knappt 200 kronor! Jag påpekade beträffande dem, att de adjunkter, som nu nalkas den högsta löneklassen, tyckte med skäl, att det är litet surt med den lönereglering, som ställer dem på den nivån, när de ha gått och väntat ett helt liv på att få förbättring. Dessutom talade jag också om de 35 läroverken på E- och F-ort, där adjunkterna få en löneförhöjning brutto av högst 319 kronor.

Följaktligen får jag säga, att inte torde diskussionen här i kammaren falla under den domen, som finansministern försökte fälla över oss, som hade talat för adjunkterna. Däremot är jag mycket tacksam för att finansministern stödde statsutskottet genom att hänvisa till att vid löneregleringar bör man naturligtvis inte gärna gå ifrån den ställning i förhållande till varandra, som de olika grupperna förut ha haft. Det är rätt, men det är ju det, som den kungl. propositionen har gjort både uppåt och nedåt för att komma tillbaka till ecklesiastikministerns jämförelse med folkskolorna. Det kungl. förslaget innebär ökandet av differensen mellan lektorernas och adjunkternas löner med i genomsnitt 700 kronor och hela vägen till lektorernas förmån. Det är således i någon mån falskt, då man från regeringsbanken, såvitt man nu håller på att man inte i onödan skall göra differenserna större än de äro, säger, att det skulle medföra konsekvenser uppåt genom att ge adjunkterna en löneförhöjning av 420 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. Skillnaden mellan lektorer och adjunkters löner blir i alla fall bortåt 300 kronor större nu än förr.

Från detta finansministerns resonemang blir ecklesiastikministerns indragande av folkskollärarnas löneplacering ännu konstigare. Ecklesiastikmini-

Ang. lönerreglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

stern framhävde på sitt mycket temperamentsfulla sätt de faror, olägenheter och tråkigheter, som skulle uppstå, därest den visa avvägning, som regeringen här hade gjort mellan adjunkternas och folkskollärarnas löner, skulle förskjutas på detta för folkskollärarna så orättfärdiga sätt. Han påvisade, att ingen hade krävt högre placering av folkskollärarna än i 17:e lönegraden — som regeringen hade krävt redan från bekvinnelsen för ett relativt fåtal av folkskollärarna — och han lät förstå, att det varit en omsorgsfull prövning, när man bestämde sig för 17:e lönegraden för folkskollärarna och 23:e för adjunkterna. Jaså, har det varit det? Ecklesiastikministern talar rent av om ett frätsår i folkskollärarnas hjärtan vid tanken på den orättfärdighet, som folkskollärarna skulle utsättas för, i fall adjunkterna uppflyttas i 24:e lönegraden, när folkskollärarna stå kvar i 17:e. Men vet herrarna, hur det är med skillnaden nu mellan folkskollärarnas löneställning och adjunkternas och hur det blir efter genomförandet av denna löneplan? Det såg verkligen ut, som om ecklesiastikministern icke visste det. Om vi ta den lägsta dyrortsgruppen, A-gruppen, där de flesta folkskollärarna finnas, får folkskollärarna där i första lönegraden en ökning av 630 kronor. Vad få adjunkterna? Jo, 177 kronor! I högsta lönegraden få folkskollärarna en ökning på 685 kronor. Vad få adjunkterna? Jo, en *minskning* på 359 kronor!! Nu erkänner jag utan vidare, att A-orten inte säger så mycket, därför att på A-ort finns det bara få läroverk, men om ecklesiastikministern tittar på D-ort i sin proposition å sid. 426, när det gäller läroverkslärarna, och sedan också tar och tänker på hur det är med B 17 på D-ort, så finner han, att förslaget för folkskollärarna betyder en ökning i första lönegraden på 767 kronor och för adjunkterna på 659 kronor. En skillnad således på 100 kronor till folkskollärarnas favör. Det är ingenting att säga om den saken. Den, som har lägre lön, kan gärna få litet större ökning än den som har högre lön. Men, hur är det i högsta lönegraden? Där är folkskollärarnas löneökning 978 kronor och adjunkternas 182 kronor! Det är en skillnad på 700 kronor, varmed således differensen mellan folkskollärarnas och adjunkternas löner ökas mot nuvarande förhållanden.

Jag blev så häpen, när jag hörde ecklesiastikministerns starka ord rörande den orättfärdighet i avvägningen, som det här var fråga om, att jag genast lät skicka efter utlåtandet beträffande folkskollärarnas löner för att se hur därmed förhöll sig. Det förhåller sig således, herr talman, icke på det sättet, som ecklesiastikministern framlade för kammaren och lät påskina, att det skulle bli en sådan differens mellan adjunkternas och folkskollärarnas löneförhållanden, att det nödvändigt måste föra till olust inom folkskollärläroverksrådet på grund av denna differens. Differensen är emellertid av den arten, att den är väsentligt mindre även enligt det förslag, som statsutskottet har, än den är för närvarande. Således på D-ort i första lönegraden är differensen nu 2,456 kronor mellan adjunkter och folkskollärare och den skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag bli 2,348 kronor — alltså i alla fall en med 100 kronor minskad lönedifferens. I högsta lönegraden på D-ort är differensen 3,126 kronor och den skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag sjunka till 2,330 kronor. Den sjunker således med ungefär 800 kronor. Om enligt statsutskottets förslag läroverksadjunkterna skulle få 420 kronor mera än de få enligt Kungens förslag, så skulle alltså differensen i högsta lönegraden mellan folkskollärare och adjunkter ändå ökas med bortåt 400 kronor — närmare bestämt 370 kronor.

Under sådana förhållanden, herr talman, finner jag icke, att de skäl, som ha framförts emot adjunkternas isolering i fråga om deras inplacering i lönesystemet, ha varit bärande och jag ber fortfarande att få vidhålla mitt yrkande om bifall till statsutskottets förslag.

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Engberg**: Jag ber att få erinra kammaren därom att i årets statsverksproposition är det ställt i utsikt att redan nästkommande riksdag skall få befattning med en lönereglering, som gäller våra kommunala mellanskolor och därmed likställda kommunala undervisningsanstalter. Det är där fråga om en betydande lärargrupp — ett tusental lärare kanske i allt — och det är veterligt, att en stor del av dessa kommer att resa anspråk på att få samma placering som läroverksadjunkterna och även med ganska stor rätt kommer att resa dessa anspråk, därför att utbildningen för en stor del ju är alldeles densamma.

Jag vet inte vad den arbetande kommittén i det stycket kommer att föreslå, men vad som är självklart, det är, att beslutar riksdagen den 24:e lönegraden för läroverksadjunkterna, får också riksdagen vara beredd att ställas inför konsekvenskrav nästa år, då löneregleringen för denna grupp kommer, som redan är ställd i utsikt i årets statsverksproposition.

Det kan vara skäl i att beakta detta.

Herr **förste vice talmannen**: Jag tycker, herr talman, att alla sådana här deklARATIONER äro rätt besynnerliga. På grund av någonting, som eventuellt kan ske, ska vi göra någonting just nu! — När i det dagliga livet brukar man göra på det viset, för den händelse man inte är angripen av något slags fantasteri?

Vi ska handla i dag efter de förutsättningar, som föreligga i dag. Framtiden få vi väl ta, när den kommer.

Herr statsrådet **Engberg**: Det var verkligen första gången, som jag under min riksdagsmannabana i en löneregleringsfråga har hört den grundsatsen uttalas, ty så länge jag minns, har man alltid och från alla läger varit angelägen om att framhålla, att löneregleringar böra äga rum med både omsikt och framsynthet och att man bör känna och noga överväga konsekvenserna utav en lönereglering på ett visst område med hänsyn till andra områden. Detta att bara säga, att vi skola inte tänka på morgondagen, utan ta den här saken utan hänsyn till andra områden, som därav kunna beröras, det är en uppfattning, som för mig är splitter ny och som jag inte trodde hade hemul i riksdagens första kammare.

Herr **förste vice talmannen**: Detta ärende har inte, herr talman, behandlats utan omsikt. Det har grubblats mycket över de ting, som för närvarande föreligga till behandling, men det är *en* sak, som vi ha försökt att undvika, och det är att fatta ett beslut efter en särskild, färgad morgondag. Det är på den punkten, som vi äro något olika i vårt sätt att se på saken — herr eklestistikministern och jag.

Herr **Sjödahl**: Jag ber att till eklestistikministern få frambära min tacksamhet för att han visserligen i detta läge, men ändå, har uttalat, att lönefrågan för de lärarkrafter, som finnas vid de kommunala mellanskolorna i all synnerhet liksom vid de högre folkskolorna, när den tas upp nästa år, måste behandlas under ett bestämt medvetande av att lärargruppen särskilt vid mellanskolorna har att fullgöra precis liknande uppgifter som adjunkterna vid läroverken. Jag fattar detta eklestistikministerns uttalande icke så som herr förste vice talmannen gör — som ett skrämskott, utan jag fattar det, herr talman, som ett löfte.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes det nu föredragna reglementsförslaget.

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Härefter föredrogos

De delar av den vid reglementsförslaget fogade tjänsteförteckningen, som rörde lektorers lönegradsplacering.

Godkändes.

De delar av tjänsteförteckningen, som rörde adjunkters lönegradsplacering.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle adjunkt vid högre lärarinneseminariet placeras i 24:e lönegraden, medan adjunkt vid de allmänna läroverken, adjunkt å övergångsstat vid folkskoleseminarierna och adjunkt vid småskoleseminarierna skulle hänföras till 23:e lönegraden.

I den av utskottet föreslagna tjänsteförteckningen hade adjunkterna vid nämnda undervisningsanstalter upptagits i respektive 25:e och 24:e lönegraden.

Enligt den reservation beträffande adjunkters lönegradsplacering, som avgivits av herr *Anderson* i Råstock m. fl., hade reservanterna ansett, utom annat, dels att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen skulle för adjunkter i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag upptagas följande lönegradsplaceringar: högre lärarinneseminariet L 24 samt de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna: övergångsstat och småskoleseminarierna L 23.

Herr **Gustafsson, Per:** Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som på sidan 178 är avgiven av herr *Anderson* i Råstock m. fl.

Herr **Olsson, Oscar:** Jag ber att får yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den under behandling varande tjänsteförteckningen i nu förevarande delar samt vidare därpå att tjänsteförteckningen i nämnda delar skulle godkännas med de ändringar, som förordats i första stycket av den hemställan, som innefattades i den av herr *Anderson* i Råstock m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på tjänsteförteckningens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner de delar av den i punkten A 1 av statsutskottets utlåtande nr 189 omförmälda tjänsteförteckningen, som röra adjunkters lönegradsplacering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes tjänsteförteckningen i nämnda delar med de ändringar, som förordats i första stycket av den hemställan, som innefattas i den av herr *Anderson* i Råstock m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 63.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

De delar av tjänsteförteckningen, som rörde lönegradsplaceringen av lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott.

Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag skulle lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott vid högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken och läroanstalterna för blindas placeras i 20:e lönegraden, medan lärare i samma ämnen vid folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna skulle uppföras i 21:a lönegraden.

Enligt herr Nilssons i Landeryd m. fl. reservation beträffande lönegradsplaceringen av nämnda lärare hade reservanternas ansett, utom annat, dels att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, dels och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att i den vid avlösningsreglementet fogade tjänsteförteckningen skulle för lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott upptagas följande lönegradsplaceringar: högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken och läroanstalterna för blindas L 21 samt folk- och småskoleseminarierna L 22.

Herr Larsson, Viktor: Herr talman, mina herrar! Efter utgången av den senaste voteringen borde måhända en del av kammarens ärade ledamöter resonera som så, att här är det väl icke skäl att tala något närmare om någon omplacering av övningslärarna. Emellertid anser jag för min del, att en omplacering av dessa i en högre grad än vad Kungl. Maj:t har föreslagit ingalunda kan leda till några som helst konsekvenser i det ena eller andra avseendet utan endast vara en ringa gård av rättvisa mot dem.

Jag beklagar alltså, herr talman, för min del, att statsutskottet icke har funnit skäl att beakta det förslag, som jag och herr Bäcklund fört fram i vår motion. Det har redan erinrats av såväl herr Nilsson i Landeryd som också av herr Oscar Olsson, att övningslärarna äro de lägst avlönade bland läroverkslärarna, och det är detta, som vi ha tagit sikte på i vår motion, då vi ha föreslagit, att här bör riksdagen kunna bättra på Kungl. Maj:ts förslag, och som det nu ligger till, anse vi, att även utskottets förslag bör kunna bättras på.

Det lönesystem, som gäller för dessa övningslärare vid läroverken, är av den beskaffenheten, att en övningslärare, då han söker en tjänst och får densamma, aldrig vet vad han får i lön. Detta är däremot fallet med övriga läroverkslärare. Övningslärarnas löner bestämmas nämligen enligt de grunder, som äro angivna av Kungl. Maj:t och som nu också ha godkänts av utskottet och som vi för vår del inte gjort någon principiell invändning emot. Det är nämligen så, att de ha betalt i förhållande till den tjänstgöring, som de ha. Systemet har som utgångspunkt, att full lön enligt vederbörande lönegrad skall utgå vid en undervisningstid av 30 veckotimmar. För varje veckotimme, som över- eller understiger 30, sker tillägg respektive avdrag å årslönen med 3 procent och skall härvid bland annat iakttagas att i fråga om lä-

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)
 rare i teckning, musik och gymnastik avdrag icke må göras för mer än 21 timmar. Alltså, dessa lärare äro garanterade en minimilön för endast 9 timmar. Enligt dessa grunder skulle således avdragas 3 % för varje timme som undervisningstiden understiger och ökas 3 % för varje timme den överskrider 30 timmar. Enligt uppgifter som jag har erhållit är det emellertid endast ett litet fåtal som kommer över dessa 30 timmar, medan ett ganska stort antal kommer under denna tid. Jag skall nämna ett exempel för att visa hur det tar sig ut. Om vi antaga att en övningslärare har en undervisningstid av 30 timmar och vidare antaga att han har en årslön av 6,000 kronor så snart han av en eller annan anledning får undervisningstiden minskad med 10 veckotimmar så skall, enligt de grunder som här äro föreslagna, hans årslön minskas med 30 %, alltså i detta fall med 1,800 kronor. Jag tror att kammarens ärade ledamöter skola ge mig rätt i, att även om detta system ansetts vara riktigt, att lönen tillmätas i förhållande till undervisningstiden, man dock bort kunna ordna det så, att dessa lärare fått klart för sig hur de få det ställt, då de sökt och erhållit en tjänst. Men så har icke skett. Ehuru ett särskilt förslag föreligger i vår motion härom, skall jag dock icke göra något yrkande, med hänsyn till att utskottet verkligen i denna punkt — den enda som utskottet ansett sig böra något beakta — har uttalat den förhoppningen, att statsmakterna måtte rätta till saken, om det skulle visa sig, att några övningslärare få alltför litet veckotimmar. Därmed får man väl låta sig nöja. Jag förstår, att utskottet med hänsyn till vissa principer icke velat gå med på att ordna saken så som vi hade tänkt oss, nämligen att när en övningslärare söker och erhåller en tjänst, han skall få garanti för att det antal veckotimmar, som vid det tillfället gäller, även i fortsättningen skall gälla. Jag förstår att det nu inte går att få ändring häri och jag anser alltså, som sagt, att man tillsvidare kan låta sig nöja med det uttalande som utskottet har gjort.

När det sedan gäller lönegradsplaceringen, som det närmast är fråga om nu, har utskottet lika litet som Kungl. Maj:t funnit anledning att motivera, varför övningslärarna ha placerats i 20:e lönegraden i stället för i 21:a, som både skolöverstyrelsen och läroverkslönesakkunniga hade föreslagit. Det är läroverkslönesakkunnigas förslag, som vi motionärer ha tagit fasta på, då vi påyrkat en uppflyttning för övningslärarna från av Kungl. Maj:t föreslagna 20:e lönegraden till 21:a.

Jag skall, herr talman, icke uppta tiden längre. Jag tror att jag har anfört de synpunkter, som i huvudsak kunna läggas på denna fråga, och jag betonar ännu en gång att jag icke kan inse, att för den händelse första kammaren skulle bifalla det yrkande som jag nu kommer att göra, det skulle medföra några betänkliga konsekvenser för vare sig skollärare eller andra. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Nilsson i Landeryd m. fl. avgivna reservationen, 4) sidan 182 i utskottets utlåtande, med den ändring, att orden i första stycket »detta jämväl med hänsyn till utskottets ståndpunkt i fråga om adjunkternas placering» måtte utgå.

Häri instämde herr *Bäcklund*.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Sedan kammaren beslutat att bifalla reservationen beträffande adjunkternas lönegradsplacering, kommer jag i den underliga belägenheten, att jag måste avstå från min reservation på denna punkt, därför att denna reservation tillkommit såsom en konsekvens av majoritetens förslag angående adjunkternas placering. Med hänsyn till det fattade beslutet kan jag, som sagt, inte yrka bifall till reservationen, utan måste förena mig med utskottets hemställan.

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Herr Gustafson, Per: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets formulering av denna punkt.

Herr Larsson, Viktor: Herr talman! Med anledning av herr Nilssons i Landeryd sista yttrande ber jag bara att ånyo få fästa uppmärksamheten på, att både skolöverstyrelsen och läroverkslönesakkunniga ha tillstyrkt 23:e lönegraden för adjunkterna men det oaktat tillstyrkt 21:a lönegraden för övningslärarna. Jag vet ju inte vad som har försiggått i statsutskottet med kompromisser och dylikt, men då jag står fri från dessa avtal och antar, att kammarens ledamöter också stå fria, hoppas jag de kunna rösta för det förslag jag här framställt och som jag fortfarande vidhåller.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att den av utskottet föreslagna tjänsteförteckningen skulle godkännas i nu ifrågavarande delar, dels ock, av herr *Larsson, Viktor*, att berörda förteckning skulle godkännas med de ändringar, som förordats i första stycket av den hemställen, som innefattades i den av herr Nilsson i Landeryd m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, i samband varmed ur den av reservanterna föreslagna motiveringen skulle utslutas de däri förekommande orden »detta jämväl med hänsyn till utskottets ståndpunkt i fråga om adjunkternas placering».

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag i nu ifrågavarande delar vara med övervägande ja besvarad.

Aterstående delar av tjänsteförteckningen.

Godkändes.

Utskottets hemställen i punkten A 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna A 2—A 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 7.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 5 mars 1937 angivits, meddela de bestämmelser i övrigt rörande övergången till det nya avlöningssystemet, som kunde befinnas erforderliga, dock med iakttagande av vad utskottet i det föregående anfört.

Herr Rahm: Herr talman! På sid. 36 i utskottsutlåtandet talas om övergångsordningar, och där föreligger en sak som särskilt intresserar lärarna i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Lidingö. Det förhöll sig så, att ecklesiastikministern hade ställt i utsikt särskilda personliga lönetillägg, motsvarande av kommunens medel utgående hyresbidrag. Genom att detta förekom i propositionen är det ju alldeles klart, att lärarna fattade det nära nog som ett beviljat anslag. Man tog för givet att propositionen skulle gå igenom, eftersom det ju praktiskt taget är regel, att nuvarande Kungl. Maj:ts propositioner bifallas av riksdagen. Man förstår då, att besvikelsen är stor bland dessa

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

lärare över att den proposition, som de i mars månad med sådana förhoppningar fingo del av, icke går igenom i riksdagen.

Jag vill dessutom framhålla ännu en sak, som gäller Göteborg. I propositionen står, att det här är fråga om frivilliga åtaganden från städernas sida gentemot lärarna, men för Göteborgs del är detta oriktigt. Redan 1719 blev Göteborg av Kungl. Maj:t ålagt att betala hyresbidrag till samtliga lärare. Det är således en gammal bestämmelse som i ett slag skulle upphävas.

Herr talman, jag har intet yrkande, utan har endast velat göra detta påpekande i samband med punkt 7.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna A 8—A 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 12.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för högre lärarinneseminarier, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1938, dock med iakttagande av den av utskottet förordade ändrade lydelsen av ovannämnda tjänsteförteckning.

Enligt herr *Andersons* i Råstock m. fl. reservation beträffande adjunkters lönegradsplacering hade reservanterna ansett, att utskottet bort under punkten 12 hemställa, att riksdagen måtte besluta att godkänna den av departementschefen förordade personalförteckningen för högre lärarinneseminarier, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1938.

Herr *Gustafsson, Per*: Herr talman! Jag ber att i konsekvens med det beslut som kammaren nyss har fattat få yrka bifall till punkten 12 i den av herr *Anderson* i Råstock m. fl. avgivna reservationen i den lydelse, som finns återgiven på sid. 179.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle godkänna motsvarande del av den hemställan, som innefattades i den av herr *Anderson* i Råstock m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna A 13 och A 14.

På särskilda av herr *Gustafsson, Per*, gjorda yrkanden godkände kammaren motsvarande delar av den hemställan, som innefattades i den av herr *Anderson* i Råstock m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Punkterna A 15—A 22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)**Punkten A 23.*

På yrkande av herr *Gustafsson, Per*, godkändes motsvarande del av den hemställan, som innefattades i herr Andersons i Råstock m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Punkten A 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna A 25 och A 26.

På särskilda av herr *Gustafsson, Per*, framställda yrkanden godkände kammaren motsvarande delar av den hemställan, som innefattades i den av herr Anderson i Råstock m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Punkten A 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten A 28.

Under punkten 28 av propositionen nr 271 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna en av departementschefen förordad avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas under tiden den 1 juli—den 31 december 1937.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *O. Bergqvist* m. fl. (I: 295) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Hage* m. fl. (II: 546), hade hemställts, att riksdagen måtte med ändring av det av vederbörande departementschef i förevarande ärende förordade förslaget besluta, att intagning skulle ske 1937 jämväl av en parallellavdelning till den fyraåriga linjens första klass vid folkskoleseminariet i Luleå.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte godkänna under punkten införd avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas under tiden den 1 juli—den 31 december 1937.

Enligt den av herr *Olof Olsson* m. fl. avgivna, med 5 A betecknade reservationen hade reservanterna ansett, att utskottet bort — med tillstyrkande av bifall till det i motionerna I: 295 och II: 546 framställda förslaget om intagning under år 1937 av parallellavdelning till den fyraåriga linjens första klass vid seminariet i Luleå — hemställa, att riksdagen måtte besluta, utom annat, att bemyndiga Kungl. Maj:t att i avlöningsstaterna för folkskoleseminarierna vidtaga de jämkningar, som kunde föranledas av att vid folkskoleseminariet i Luleå under år 1937 intoges parallellavdelning till den fyraåriga linjens första klass.

Herr Hansén: Herr talman! I denna punkt behandlas den omfattning, som seminarierna för nästa år skulle få. Det har nämligen visat sig att den beräkning angående behovet av folkskollärare, som gjorts, varit för snäv, och att det råder en betydande brist på folkskollärare i landet. Skolöverstyrelsen hemställde på grund därav i skrivelse till Kungl. Maj:t i november i fjol, att det måtte anordnas dels en ny tvåårig studentlinje vid seminariet i Stockholm och dels en fyraårig linje vid seminariet i Luleå, den sistnämnda med 24 elever. Departementschefen har emellertid endast upptagit den första delen, nämligen studentlinjen i Stockholm. Biskop Bergqvist m. fl. ha i motion hemställt, att riksdagen ville i så måtto ändra Kungl. Maj:ts förslag, att jämväl förslaget om en fyra-

Ang. lönereglering för läroverklärare m. m. (Forts.)
årig linje vid seminariet i Luleå måtte bifallas. Som skäl härför ha vi åberopat bland annat vad skolöverstyrelsen i sin skrivelse har framhållit, nämligen att det under tiden 1936—1941 kommer att uppstå behov av 1,990 nya lärarkrafter medan endast ungefär 1,360 komma att stå till förfogande. Ser man efter var bristen blir kännbarast, är det alldeles uppenbart, att det blir i Norrbottens län. Det har nämligen visat sig som en allmän regel, att de beräkningar över det sjunkande barnantalet, som lågo till grund för uppgifterna om behovet av lärare, så att säga voro diskonterade i förväg. För det andra har inte den rationalisering som de sakkunniga förutsatt skett i beräknat omfång, och för det tredje och icke minst viktiga har det sjunde skolåret tillkommit och ökat behovet av lärarkrafter.

Vad Norrbottens län beträffar ligga skolformerna rätt mycket efter det övriga landet. Medan exempelvis i landet i dess helhet endast 2 % av folkskolebarnen undervisas i mindre folkskolor, är denna procentsats för Norrbottens län 16. Vidare har det sjunde skolåret endast införts i ett enda skoldistrikt. Trots detta är bristen på folkskollärare mycket kännbar, och vikariatet få uppehållas av småskollärarynnor eller av pensionerade folkskollärare och folkskollärarynnor. Det är vidare att märka, att medan barnantalet för landet i dess helhet beräknas nedgå med 20 % under åren 1933—1941 är denna siffra för Norrbotten endast 0.5 %.

Om man således ser på det behov av lärarkrafter, som under angivna förhållanden kommer att uppstå, är det alldeles uppenbart att den av departementschefen föreslagna utvidgningen icke kommer att medföra en tillräcklig tillgång på lärare för Norrbottens del. Så länge det finns platser söderut är det helt naturligt, att de som äro födda i södra och mellersta Sverige och där ha fått sin utbildning, i mycket ringa utsträckning söka sig till de nordligaste länen. Seminariet i Luleå är som bekant byggt för två linjer och utgör i fråga om lokalerna det tredje i riket. Nu är endast en linje belagd. Det är också att märka, att om man, som vissa reservanter föreslå, inrättar en studentlinje även i Karlstad, riskerar man att icke få denna besatt med elever.

Det har under utskottsbehandlingen gjort gällande, att den fyraåriga linjen skulle medföra för långt drojsmål för att den brist, som är för handen, skulle kunna avhjälpas. Det må vara sant att en studentlinje utexaminerar sina elever två år tidigare, men som jag nyss sade, bristen framträder av beräkningarna att döma starkast 1941, alltså det år som den fyraåriga linjens i Luleå elever skulle utexamineras. Den del av Norrbottens ungdom, som söker sig till Luleå seminarium rekryteras — om jag bortser från dem som ha fått förmånen av studentutbildning — från arbetare- och bondehem, och det synes mig rimligt, att den brist på försörjningsmöjligheter som för denna landsändas ungdom alltjämt är rådande jämväl vid denna frågas behandling beaktas.

Då härtill kommer, att ett bifall till den reservation, som nio ledamöter av statsutskottet avgivit, med yrkande om bifall till förenämnda motion, icke medför större kostnadsökning än i runt tal 7,000 kronor, tillåter jag mig rikta den vördsamma och enträgna vädjan till första kammaren, att den bifaller denna reservation.

I herr Hanséns yttrande instämde herrar *Asplund, Gabrielsson, Carlström, Sandström* och *Bäckström*.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! I denna punkt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson, Ruben: Herr talman! Det kan tyckas, som om de synpunkter herr Hansén här har anfört i viss mån kunde vara beaktansvärda.

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

Herr Hansén har utan tvivel rätt i, att med stöd av de uppgifter folkskoleinspektörerna ha lämnat man skulle kunna räkna med en viss brist på lärare under de närmaste åren. Då jag emellertid vid en granskning av föreliggande akter kommit till en uppfattning, som är motsatt herr Hanséns, beror det närmast på en faktor, som i detta sammanhang är av allra största betydelse.

Det förhåller sig nämligen så, att den pågående nativitetsminskningen har medfört, att antalet folkskolor med ett mycket ringa barnantal år från år har ökats. Den rationalisering av folkskolan, som riksdagen har uttalat sig för och som är nödvändig, har inte kunnat ske i det tempo man tänkt sig, bland annat därför att man saknat möjlighet att förflytta lärare från ett skoldistrikt till ett annat i den mån skolavdelningar kunna dragas in. I och med den löne-reglering, som riksdagen nu har beslutat, har denna möjlighet öppnats, och därmed — det tror jag alldeles bestämt — kommer indragning av övertaliga skolor att ske i betydligt snabbare tempo än vad hittills har skett.

Jag skall bara nämna ett par siffror för att belysa problemets räckvidd. Av den utredning som seminariesakkunniga på sin tid gjorde och där det statistiska materialet bearbetats av professor Linders framgår, att man under de närmaste årtiondena har att räkna med en mycket betydande minskning av barnantalet i våra skolor. Medan antalet barn i skolåldern 1922 utgjorde omkring 920,000, var det tio år senare nere i 860,000 och beräknades under perioden 1941—1945 ha sjunkit till omkring 620,000. Man rör sig ju här med redan observerade tal och kan därför med ganska stor exakthet ange dessa siffror. Under fem-årsperioden 1951—1955 räknar Linders med lägst 470,000 och högst 540,000 barn i skolåldern. Antalet folkskolebarn i vårt land skulle med andra ord vid denna tidpunkt ha sjunkit till hälften av vad det var 1922. Med dessa fakta för ögonen förefaller det mig ganska vanskligt att vidta åtgärder för att utvidga seminarieorganisationen, om det också endast skall ske tillfälligtvis. Jag tror därför att man är på den säkra sidan, om man ställer sig på den ståndpunkt som utskottet har gjort.

Jag vill tillägga att det vore önskligt, att när rationaliseringen av skolväsendet genomföres det kan ske utan att samtidigt genom dessa åtgärder ett visst antal utexaminerade lärare blir utan plats. Herr Hansén skulle kunna göra en liten exemplsamling från sitt eget län för att få utmärkta belägg för de svårigheter som öppna sig genom en alltför stor lärarutexamination. Det finns för närvarande i Norrbottens län ett mycket stort antal arbetslösa småskollärarinnor, tack vare en alltför stor utexaminering av småskollärarinnor. Medan småskolläraryrket i andra delar av landet i det närmaste är borta, har den fortfarande en elakartad karaktär i Norrbotten. Följer man nu herr Hansén och utbildar ett större antal lärare än som är nödvändigt, kan man riskera, att även för folkskolläraarnas vidkommande få räkna med ett överskott i hans bygd, vilket icke är önskvärt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen: I det stora hela tror jag, herr talman, att man kan ge herr Wagnsson rätt, men det är litet rätt märkvärdigt i alla fall här uppe i herr Hanséns bygder. Det är ju nämligen på det viset, att det är däruppe som vi ha de många mindre folkskolorna, och man har ju under den sista tiden lagt märke till, hurusom dessa mindre folkskolor mer och mer försvinna. Det betyder egentligen, att en småskollärrinna försvinner och en folkskollärrinna — eller folkskollärare — träder till i stället. Det är på grund av detta egendomliga och förresten mycket glädjande förhållande som jag tror att det inte skulle skada att bifalla herr Hanséns yrkande.

Det är klart, att man får handla med förstånd däruppe, så att man inte ut-

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)
bildar flera lärare än att man något så när under den närmaste tiden kan motstå alla påfrestningar. Det är på grund av detta och inte på grund av någon översikt över landet i sin helhet som jag går in för det lilla förslag, som herr Hansén har framställt. Jag tror att det under den närmaste framtiden kommer att behövas flera lärare från dessa trakter än man beräknat, och då jag mycket väl vet, att man inte gärna far från Skåne eller från Götaland överhuvud dit upp, så är det svårt att där kunna påräkna en avlastning för det eventuella överskott, som kan finnas längre söderut.

Jag ber således att få förena mig i herr Hanséns yrkande.

Herr **Hansén**: Herr talman! Det kan måhända förefalla kammaren som ett vågstycke, att jag som lekman ger mig in på att diskutera detta spörsmål vidare, sedan en expert som undervisningsrådet Wagnsson ställt sig på motsatta sidan. Jag vågar likväl försöket, eftersom jag kan göra det i så förnämligt sällskap som det kungl. ämbetsverk, som herr Wagnsson själv har äran tillhöra. Det må sålunda för mig vara tillåtet att fortfarande bygga på den utredning, som låg till grund för skolöverstyrelsens framställning i ärendet. Vidare vill jag säga herr Wagnsson, att jag har i minnet, hur pass sådana beräkningar stå sig. Jag erinrar mig från 1929 och 1930 års riksdagar, då jag hade äran tillhöra statsutskottet, hurusom man även den gången kalkylerade med ett läraröverskott. Den på sin tid framstående skolmannen Varner Rydén sade då, att siffrorna voro för lågt beräknade. Man måste för en så stor kår räkna med en större marginal, som täcker behovet av vikarier i anledning av sjukdom och andra omständigheter. Han fick rätt den gången, och efter allt att döma få även vi rätt, som säga, att den senast uppgjorda kalkylen icke heller håller. Och vad som är alldeles säkert, herr Wagnsson, det är, att den inte håller för Norrbottens län.

Herr Wagnsson säger, att rationaliseringen av skolväsendet ger möjlighet till en väsentlig förskjutning i och med löner reformen, som givit rätt till tvångsförflyttning, men detta gäller inte Norrbottens län, herr Wagnsson. Jag har redan påpekat, att den sänkning i barnantalet, på vilken herr Wagnsson stöder sin uppfattning, icke är för handen i Norrbottens län, där den icke uppgår till mer än 0.5 % för 1941. Vad tror herr Wagnsson, att rationaliseringen av skolväsendet med denna blygsamma minskning av barnantalet kan ställa för lärarekrafter till förfogande?

Då återstår inget annat — och jag förmodar, att den ärade talaren var inne på den tankegången — än att, om man i andra delar av landet, där folkminskningen är stark, får överflöd på lärarekrafter, tvångsförflytta dem till Norrbotten. Ja, det är teoretiskt tänkbart, men praktiskt kommer det säkert att möta mycket starkt motstånd att upp till de nordligaste länen tvångsförflytta lärare, som måhända hunnit långt upp i åren och kanske haft förmånen att vara födda, ha bott och verkat i de södra delarna av landet. Jag tror knappast på framgången av en sådan tvångsförflyttning av arbetskraft.

Slutligen sade herr Wagnsson, att den överproduktion av småskollärarinnor, som ägt rum i Norrbotten, hade givit oss ett överskott, som vi inte äga på andra håll i landet. Ja, det är beklagligtvis sant. Men jag kan inte erinra mig, att jag varit förespråkare för något sådant. Jag sade senast i fjol till mina kamrater, när frågan var uppe, att man strängt taget här borde gått en annan väg och själva tagit initiativ att draga in småskolläraryrket där uppe. Så skedde inte, men det är en annan historia. Det kan anföras som en lyckad replik till mig måhända, men det löser inte det problem, som vi här diskutera, nämligen tillgången på folkskollärare. Och herr Wagnsson förstår väl, att jag inte menar, att man skall fortsätta på den väg, som jag talade om i mitt förra

Ang. löne reglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

anförande — att låta folkskolläraretjänsterna uppehållas av övertaliga småskolläraryrinnor. Det tar jag för givet, att en så varm vän av folkundervisningen som herr Wagnsson icke kan vilja rekommendera det systemet.

Vi ha sålunda, om vi se spörsmålet en smula begränsat — och det bör man göra i detta sammanhang — att ta hänsyn såväl till vikten av att till lärare få utbildad ungdom, som känner bygden och som stannar kvar och verkar där, som även till det lärarebehov, som där föreligger. Erfarenheten har för övrigt visat, att till seminariet i Luleå i konkurrens med Norrbottensungdomen sökt in begåvade ynglingar och flickor från de södra och mellersta delarna av landet, som där tagit examen, och därom är ju intet ont att säga. Men sedan ha de inte sökt platser i Norrbotten, utan i andra delar av landet, och herrarna torde förstå, att Norrbotten inte är betjänt med att ha ett seminarium, där det utbildas lärare, som söka till andra delar av landet.

Jag måste därför, herr talman, vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall inte ingå på någon vidlyftigare diskussion i denna fråga. Det är alldeles tydligt, att det kan finnas skäl för herr Hanséns ståndpunkt, men å andra sidan få vi komma ihåg, att dessa skäl äro prövade av Kungl. Maj:t, som haft skolöverstyrelsens förslag under granskning.

Vi ha i denna kammare bevittnat, att skolöverstyrelsen inte heller står enig i sina synpunkter, när det gäller att utöka seminariet i Luleå med en ytterligare fyraårig linje. Det är ju inte länge sedan vi genomförde en seminarieorganisation, och det är väl egentligen litet besvärligt för utskottet och riksdagen att sitta här och yxa om denna på grund av ämbetsverks utlåtanden och enskilda motioner, så länge inte Kungl. Maj:t tar upp dessa till prövning och anser sig kunna ställa sig bakom dem.

Herr Hansén påpekade gentemot herr Wagnsson, att här vore inte fråga om utbildning av småskolläraryrinnor för de lägre folkskolorna utan om folkskolan och att det är brist på folkskollärare. Ja, om herrarna se på utlåtandet, finnes där en reservation, som är avgiven av två andrakammarledamöter, och den reservationen utgår ifrån att bristen på folkskollärare inte blir så säkert avhjälpt genom en parallavdelning i Luleå som genom upprättandet av en studentklass, där utbildningen endast är tvåårig. Följaktligen — är det den synpunkten, som man här skall lägga vikt på, att det är fara för att folkskollärarna inte skola räcka till, då skulle det naturligtvis vara lämpligare att taga en utbildning på två år än på fyra år.

Denna sak är inte så utredd inför kammaren, att jag tror att kammaren kan ta på sig ansvaret att avgöra frågan mot Kungl. Maj:ts och utskottets synpunkter. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson, Ruben: Herr talman! Jag ger herr Hansén rätt i, att det är mycket vanskligt att något så när exakt förutsäga det lärarbehov, som inom en framtid kan föreligga. Men å andra sidan är det, som jag nämnde i mitt tidigare anförande, alldeles obestridligt, att om man tar hänsyn till landet i dess helhet, ha vi att räkna med en mycket kraftig nativitetsminskning och att denna bör medföra, att folkskoleväsendet krymper ihop, så att antalet lärare något så när svarar mot det behov av lärare, som finnes.

Jag har då pekat på, att genom den nyss beslutade löne regleringen möjlighet öppnat sig att påskynda denna rationaliseringsprocess, som är oundgängligen nödvändig. Naturligtvis har jag därmed inte avsett, som herr Hansén ifrågasatte, att man tvångsvis skulle förflytta lärare från södra och mellersta delarna av vårt land till Norrbotten, men jag har avsett, att lärare, som

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

utexamineras vid seminarierna dels i Norrbotten och dels i andra delar av vårt land och som inte kunna få platser i de trakter, där de kanske helst vilja söka dessa platser, skola ha möjlighet att få platser uppe i de nordliga delarna av vårt land och inte behöva gå arbetslösa.

Herr Hansén gav förresten själv ett ganska belysande exempel på hur orimligt det är att utexaminera ett alltför stort antal lärare i Norrbotten. Han sade nämligen, att det var ganska vanligt, att lärare, utexaminerade i Luleå, sökte sig söderut. Det finnes inget behov att tillgodose i de södra delarna av vårt land, och det finnes därför heller inget skäl att för närvarande göra seminarieorganisationen större än som föreslås i den kungl. propositionen.

Herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Andra kammaren har ju i detta avseende redan beslutat i överensstämmelse med utskottets hemställan, och jag vädjar verkligen till kammaren, om det kan vara rimligt att i en så pass ömtålig fråga, där man inte har fått fotfäste för några bestämda konklusioner ännu, fatta beslut på basis av denna reservation, vare sig man tar A) eller B), när Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet, naturligtvis utan att några bestämda utfästelser från min sida kunna givas, i vilken riktning förslaget kan komma att gå. Det är alldeles självklart, att allt skall göras för att pröva frågan och se efter, vad som lämpligen kan vidtagas för att avhjälpa de olägenheter, som måhända finnas.

Det förefaller mig som om det riktiga vore, att detta kommer från Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning och att man därför inte går och beslutar, vare sig i enlighet med reservation A) eller B).

Herr **Hansén**: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Wagnsson måste ha missförstått mig. Han sade, att bästa beviset för faran av ökad utbildning av folkskollärare däruppe var vad jag anförde om de ungdomar, som gingo igenom seminariet i Luleå och sedan sökte sig söderut. Ja, jag sade det som bevis för, att de elever söderifrån, som söka och komma in och taga examen vid Luleå seminarium, göra detta inte för att stanna i Norrbotten, utan för att efter erhållen examen söka sig till sin hembygd söderut igen. Det var denna belysning jag gav saken, och den borde alltså verka i motsatt riktning till vad herr Wagnsson trodde sig kunna utläsa.

Jag förstår, att herr statsrådet vill varna mot ett bifall till mitt yrkande. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att det inte är någon stor sak. Det ligger öppet och enkelt att realisera det yrkande, som innefattas i reservationen. Som jag nyss antydde innebär det en merkostnad på i runt tal endast 7,000 kronor. Frågan har förhandsvis utretts av skolöverstyrelsen och varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, men lett till detta för landsändan negativa resultat. Jag kan sålunda inte finna annat än att kammaren, om den vill beakta de synpunkter, som anförts i motionen och debatten, har goda skäl att bifalla reservationen.

Herr **Asplund**: Herr talman! Jag ber att få anföra ett par siffror, som visa, vilken stor skillnad det är på barnminskningen i olika delar av landet.

Enligt 1920 och 1930 års folkräkningar minskades under denna tioårsperiod antalet barn under 15 år i Stockholms stad och de angränsande länen — en bråkdel av den areal, som upptages av Norrbottens och Västerbottens län — med 39,282 barn. Samtidigt utgjorde minskningen i Norrbottens och Västerbottens län 2 barn!

Det är ju givet, att när denna relativt stora mängd barn är spridd på en så stor areal, som omfattar en tredjedel av hela landet, så måste icke bara

Ang. lönereglering för läroverkslärare m. m. (Forts.)

detta betydande barnantal jämte den ringa folktäthet, som råder däruppe, utan jämväl införandet av ett sjunde skolår verka därhän, att lärarbehovet — och särskilt behovet av folkskollärare — i dessa två län är mångdubbelt större än i övriga delar av landet. Likafullt anser man, att man först och främst bör ha en studentlinje till här i Stockholm och avstå från den av skolöverstyrelsen förordade särskilda linjen i Luleå.

Jag ber att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen: Jag sökte förra gången jag hade ordet, herr talman, låta förstå, att det ibland är så på olika ställen av landet, att man inte kan bedöma förhållandena i hela landet just efter den ena eller den andra landsdelen. När det nu har ytterligare kommit fram en del synpunkter, som äro mera allmänt hållna och som inte fästa sig vid vissa landsändar, måste jag säga, att i den reservation, där mitt namn står främst, befinner sig också namnet på skolöverstyrelsens chef, och det är ju egentligen skolöverstyrelsen, som samlar de erfarenheter, som man sedan har nytta av i ecklesiastikdepartementet. Jag har litet svårt för att tro, att inte skolöverstyrelsens chef på denna punkt skulle veta litet mera än de flesta andra.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hansén*, att utskottets hemställan skulle bifallas med tillägg av första stycket av den hemställan, som förordats i den av herr Olof Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 189 punkten A 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med det tillägg, som föreslagits av herr *Hansén*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna A 29—A 67 och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag till kommunala läroverk och privatläroverk jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. stats-
bidrag till
kommunala
flickskolor.

Punkten 1.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 270 framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) besluta, att för budgetåret 1937/1938 skulle i fråga om statsunderstöd till parallellavdelning av årsklass vid kommunal flickskola gälla:

1. Antalet lärjungar i varje klass eller klassavdelning i kommunal flickskola må, vad beträffar de fem lägre klasserna av sjuårig och de fyra lägre klasserna av sexårig lärokurs, icke överstiga 35 och, vad beträffar de två högsta klasserna, icke överstiga 30, såvida icke skolans styrelse i särskilt fall finner nödvändigt, att sagda antal något överskrides.

2. Efter skolöverstyrelsens beprövande i varje särskilt fall må statsbidrag utgå till högst så stort antal parallellavdelningar inom varje årsklass, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början, i fråga om den sjuåriga lärokursens fem lägsta klasser och den sexåriga lärokursens fyra lägsta klasser, minst 35 lärjungar eller, där det icke är fråga om nyintagen klass och efter överstyrelsens beprövande särskilda skäl därtill föranleda, minst 30 lärjungar komma på varje avdelning inom årsklassen, innan ny avdelning upprättas inom densamma, samt, i fråga om de två högsta klasserna, minst 30 lärjungar komma på varje avdelning inom årsklassen, innan ny avdelning upprättas inom densamma; dock må statsbidrag utgå till sammanlagt högst 72 parallellavdelningar, där ej Kungl. Maj:t, efter framställning av överstyrelsen, för särskilt fall annorlunda bestämmer;

b) medgiva, att tillfällig löneförbättring finge för tiden den 1 juli 1937—den 30 juni 1938 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämde;

c) till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 1,055,300 kronor;

II. att en av herr Sjö Dahl väckt motion (I: 290) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I herr Sjö Dahls berörda motion, I: 290, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i samband med beviljande av anslag för bidrag till kommunala flickskolor anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning huruvida och på vad sätt en femårig linje kunde anordnas vid de kommunala flickskolorna.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Olof Olsson*, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna och *Erlander* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen — — — 1,055,300 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av herr Sjö Dahls motion (I: 290), hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, huruvida och på vad sätt femårig linje kunde anordnas vid kommunala flickskolor.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Då jag väckt en motion angående den kommunala flickskolan, ber jag att få yttra några få ord.

Ang. statsbidrag till kommunala flickskolor. (Forts.)

Min motion avsåg, att man skulle bereda möjlighet att få en femårig linje vid de kommunala flickskolorna. Jag är övertygad om, att detta vore till fördel för all den ungdom, som vill genomgå hela folkskolan, innan den går över till dessa kommunala flickskolor, och till den ungdomen hör ju icke minst landsbygdens ungdom.

Nu har statsutskottet hänvisat till den utredning, som man förväntar kommer att företagas inom skolöverstyrelsen. Jag uttalade förra året, att jag för min del misstänkte, att denna utredning endast skulle bli av rent formell natur, och det finnes ingenting i statsutskottets utlåtande, som med säkerhet visar, att denna utredning blir annat än formell. Därför skulle jag vilja uttala det önskemålet, att vad reservanterna inom utskottet ha föreslagit — att denna tanke på en femårig kommunal flickskola må bli föremål för ett verkligen noggrant övervägande — måtte förverkligas, och att denna utredning, vare sig den sker inom skolöverstyrelsen eller annorstädes, måtte bli en sådan grundlig undersökning, som reservanterna föreslagit, huruvida och på vad sätt en femårig linje må kunna anordnas vid kommunala flickskolor.

Jag vill blott göra detta uttalande till protokollet, samtidigt som jag icke kan underlåta att yrka bifall till reservanternas framställning i utlåtandet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten endast yrkats, av herr *Sjödahl*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt herr *Sjödahls* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtanden nr 193 t. o. m. nr 199 sättas näst efter samma utskotts utlåtande nr 192 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 384, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker jämte vissa i ämnet väckta motioner m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 388, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av planmässigt sparande samt inrättande av en statens bosättningslånefond m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar;

nr 402, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 403, i anledning av väckta motioner angående översyn av bestämmelserna rörande samhällets hjälpverksamhet m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1937/1938;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 37, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitate biträden;

nr 38, med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 34, i vad detsamma avser tullen å tobakspipor samt huvuden och skaft därtill ävensom cigarr- och cigarrettmunstycken;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1937 ävensom en i ämnet väckt motion; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1937 jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

första lagutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1937/1938.

Ordet lämnades på begäran till herr **Bergman**, som anförde: Herr talman! I enlighet med bestämmelserna i stadgarna för Interparlamentariska unionen, att varje nationell grupp av nämnda union skall till vederbörande statsmaktens kännedom bringa de beslut av de interparlamentariska konferenserna, som äro av allmänt intresse, får jag på uppdrag av styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp härmed till riksdagen vördsamt överlämna ett exemplar av de vid 32. interparlamentariska konferensen i Budapest år 1936 fattade

resolutionerna. De gälla frågor om arbetslöshet, kommersiella domstolar, emigrationsfrågan, parlamentens och regeringarnas inbördes ställning samt frågor rörande Nationernas förbund m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.58 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
